

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 72.

Onsdagen den 26 augusti, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning bevillningsutskottets betänkande, nr 28, angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor; och lämnades därvid i fråga om 29 § i förslaget till förordning angående försäljning av rusdrycker, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

Herr Enderstedt, som yttrade: Herr talman, mina her- rar! Det var under professor Lundströms anförande, som jag kände harmen och indignationen så starkt stiga upp inom mig, att jag alldeles impulsivt begärde ordet. Jag är glad, att andra talare sedan dess haft ordet och att vi haft rast, ty det fordras verkligen uppbyggande av all självbehärskning för att icke använda de ord jag helst skulle vilja använda mot det anförande herr Lundström hade. Jag har aldrig hört ett tal varken inom eller utom dessa väggar, där man så utmanande och hycklande gått fram mot den väldiga rörelse som heter nykterhetsrörelsen.

Herr Lundström undrade, om det vore så riktigt att diskutera denna fråga, då världen nu där ute står så full av händelser. Ja, herr Lundström, det är den fråga vi nu kanske framför alla andra ha att diskutera. Sedan vi realiteter löst vår försvarsfråga, ligger intet närmare till hands och är intet angelägnare än att ordna om vår inre försvarsfråga, och då kommer nykterhetsfrågan främst.

Herr Lundström skriver massor av artiklar i vår konservativa press, och där kommer ordet fosterland fram ständigt. Det har om dessa artiklar använts ordet pekoral, men jag vill icke skriva under det i allo. Jag har många gånger läst dessa artiklar med nöje därför att jag trott mig känna, att bakom de nog så patetiska orden ligger en verklig fosterlandskärlek, men jag har efter detta icke lika lätt att tro det som förut. Jag undrar, om icke denna fosterlandskärlek är ganska tom och full

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

(Forts.)

av sken. Jag skulle vilja be herr Lundström taga sin mycket målande penna och teckna de bilder jag skulle vilja i förbigående draga fram.

Här är icke fråga om en pilsnerdricka, utan det är fråga om en stor och verkligt genomgripande reform. Vi ha förklarar oss villiga, att, därest man från högerhåll vill gå med på det väsentliga, lokalt veto, jämka på mindre betydande punkter, och jag tror icke, att den flaska pilsnerdricka, som herr Lundström ständigt återkom till, skall lägga hinder i vägen för en lösning. Nej, här är något annat. Här förekom för några år sedan en förbudsomröstning, där bortåt två miljoner — om jag icke minnes fel var det 1,800,000 — svenska män och kvinnor sade sitt ord. Jag skulle vilja be professor Lundström taga sin penna, som många gånger kan måla nog så väl, och söka mana fram de bilder, som man skulle kunna se bakom denna väldiga opinionsyttring. Kanske vi då kunde få se in i många hem, där sol och glädje försvunnit på grund av dessa drycker, kanske vi kunna få titta in i många fängelseceller, i många fattiga hem och i många hospital. Eller låt oss taga denna siffra av 1,800,000 röster och lägga den till örat och lyssna, som man lyssnar till ett musselskal, så skulle kanske ur densamma stiga fram en mångfald röster, men *ett* ljud skulle vara starkare än alla andra, och det är en bön om hjälp och ett nödrop, som stiger upp från vårt svenska folk. Här kan man icke måla för svart, icke säga att man överdriver, ty man kan icke här överdriva. Verkligheten är dystrare än de mest mörka bilder man kan taga fram.

Herr Lundström talade också föraktfullt om kaffedoftande cenakelkretsar. Ordet cenakel har på sista tiden börjat användas såsom ett smådeord om nykterhetsföreningarna, och nu har detta ord hörts även inom denna kammare. Jag vill först till herr Lundström säga, att nykterhetsfolket icke dricker mera kaffe än andra, kanske snarare tvärtom. Men om dessa »kaffedoftande cenakler» icke alltid lyckats såsom de skulle önskat, har det kanske mest berott därpå, att det varit de små, de ringare inom samhället, männen från plog och från fabrik, som fått driva arbetet framåt. Om formen icke alltid blivit så fin och vacker, om den understundom kunnat verka stötande, så är det *deras* fel, som varit borta, deras, som skulle ha *kunnat* göra det bättre men icke velat gå med, dessa likgiltiga och hånande, som stått utanför, dessa bildade klasser, som icke velat lägga hand vid detta jättearbete, dessa klasser för vilka herr Lundström själv är en representant. I stället för att hånfullt tala om denna cenakelrörelse, skulle herr Lundström, om han vore den ärliga och goda patriot, som han utger sig för att vara, tala om det tysta storverk, som de små nykterhetsföreningarna utfört. Om icke dessa varit, hade vår inre nationella styrka i dag icke varit sådan som den är, och vi hade icke sett opinionen driven så långt fram som den trots allt är. När

en gång Sveriges historia om vår tid kommer att skrivas, tror jag, att detta de små »cenakelföreningarnas» arbete skall bli ett vackert blad. Där har skrivits kulturhistoria och utförts ett arbete, som man kan nämna bland stordåden.

Herr Lundström talade om att han var en ungdomens lärare och skulle finna det svårt, om man stiftade lagar såsom om man måste betrakta dessa ungdomar som svaga stackare, vilka icke skulle kunna stå emot frestelserna. Jag har själv en gång som student tillsammans med ett hundratal helnyktra ungdomar och däribland många studenter stått på Bohus fästnings vallar och hört professor Lundström tala. Jag tror, att om svensk ungdom hade hört det anförande, som här av herr Lundström nu i dag hållits, skulle åtminstone den absolutistiska ungdomen tveka att vidare kalla herr Lundström såsom en av sina gäster.

Jag skulle också vilja se, att detta tal, som herr Lundström hållit, kunde skickas ut och bli läst av alla nykterhetsvänner, icke i det justerade skick, vilket herr Lundström måhända finner lämpligt att giva detsamma, utan i den form, i vilken det blivit av stenograferna nerskrivet. Men jag tror, att vårt folk då skulle tydligt kunna se vad de tänka, som eljest äro högljudast med att skrika ut sin fosterlandskärlek, en fosterlandskärlek, som icke är starkare än att den, då det kommer en prövnings stund, icke ens kan bringa offret av ett glas rusdrycker.

Folk och nationer kunna gå under utan svärds slag, och de tider, som stunda, kunna bli nog så allvarliga och nog så svåra i alla fall, men skola vi kunna rida den stormen igenom, då måste vi spanna varje sena och varje muskel, söka hålla vårt folks hälsa i bästa tillstånd, och då blir det för oss nödvändigt att även bringa de offer, som kunna krävas ifråga om njutningslystnad. Här, herr Lundström, är det icke tal om en flaska pilsnerdricka, utan det är fråga om något vida större, *kampen för Sveriges folks framtida lycka och hälsa.*

Häruti instämde herrar *Bogren* och *Anderson* i Knapasjö.

Vidare anförde

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag kan icke hjälpa, att jag blev synnerligen förvånad över herr Lundströms anförande, men min förvåning lade sig, när jag erinrade mig, att hans visdom var hämtad från Göteborgs Aftonblad och att han tillhör Fosterländska förbundet i Göteborg. Jag glädde mig även över att ingen av de obildade bönderna och arbetarna i andra kammaren hade kunnat komma fram med ett anförande av sådant innehåll som det herr Lundström hållit.

Han väjade till mig, att jag skulle dementera en uppgift jag haft. Jag nämnde, att erfarenheten från Göteborg visar hän på att ölet kan vara en lämplig ersättningsdryck för spritdrycker. Jag utgick från det faktiska förhållandet, att så är, och

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.

(Forts.)

ansåg detta bestyrkt genom siffror från Göteborg. Nu visa siffrorna från Göteborg, att under det att fylleriförseelser, som bero på utminuterung av spritdrycker ha minskats högst väsentligt, ha fylleriförseelser, som bero på användandet av öl, som erhållits på ölkaféer, ökats i mycket hög grad. För januari månad 1912 var det 91 personer som ådömdes böter för fyllerig genom öl, som de fått på ölkaféer, men 1914 samma månad var det 122 personer. Det är sålunda en väsentlig ökning. Under februari månad 1912 var det 114, men samma månad 1914 var det 183. Under mars månad 1912 var det 155, men 1914 samma månad var det 185. Under april månad 1912 var det 142, men 1914 samma månad var det 213. Slutligen för maj månad 1912 var det 178, men 1914 samma månad var det 270, sålunda en ökning av inemot 100 personer. När man ser i Göteborg, att antalet fylleriförseelser, beroende på hemköp av spritdrycker, högst väsentligt minskat, men att de, som berott på konsumtion av öl väsentligen ökats, måste man väl erkänna, att det är ett bevis för att ölet är en lämplig ersättningsdryck för starkare spritdrycker.

Ser man på en annan sida av saken, finner man, att fylleriförseelser, beroende på hemköp av konjak, stegrats på ett ohyggligt sätt. Nu kan man tänka sig att, om vinhandlarna mista rätten att försälja konjak, men möjlighet finnes att berusa sig med öl, alla de, som köpt sprit hos vinhandlare, flytta över så att de få sitt rus av öl. Det är genom dessa siffror bestämt konstaterat, anser jag, att erfarenheten från Göteborg visar, att vissa personer flytta över rusdrycksbehovet från spritdrycker till andra drycker.

Man behöver icke gå till statistiken utan bara till sin egen dagliga erfarenhet för att finna detsamma. Den dagliga erfarenheten återfinna vi i en rapport till Konungens befallningshavande i Västernorrlands län från Ljungaverken. Det har där påvisats klart och tydligt, vilken fruktansvärd fara ölförbrukningen kan vara. Ljungaverken ha byggts av Stockholms superfosfatfabriks aktiebolag. Detta bolag ansåg det vara alldeles nödvändigt att få ett bryggeri, som fanns där, stängt och ingick därför till Konungens befallningshavande med framställning i detta syfte, varvid synnerligen starkt påpekades de vådor för nykterhetsaken, som bryggeriets verksamhet medförde. Och att bolagets framställning var riktig, är alldeles klart, ty om detsamma hade beviljats, hade bolaget fått betala i skadestånd 3 å 400 kronor i månaden till vederbörande bryggeriägare. Detta utgör sålunda i sin mån ett tydligt bevis på riktigheten av mitt påstående, om man nu icke vill fästa något avseende vid de erfarenheter, som vi på landsbygden i övrigt varit i tillfälle att göra. Det är sålunda genom officiella intyg konstaterat, vilken fruktansvärd fara ölet medför för nykterhetsaken. Nu säger professor Lundström, att detta gäller öl, men jag har talat om pilsnerdricka. Ja, pilsnerdricka är onekligen en lättare malt-dryck, som icke kan ha samma verkningar som ölet, det är åtmin-

stone möjligt att så är fallet. Men jag tror, att de prov och försök, som anstälts av professor Thunberg i Lund icke böra tillmätas avgörande betydelse härvidlag. Det är även betecknande, att herr Lundström, när han citerar Thunberg, icke tar fram Thunbergs avstyrkande ifråga om pilsnerdrickans användande i likhet med svagdricka. När man känner professor Thunberg och vet, vilken samvetsgrann man han är, och även vet, att han icke faller ett ord mer än han kan stå för, och när man så ser av hans undersökningar, huru kraftigt han avstyrkt pilsnerdrickans likställande med svagdrickan i försäljningsavseende, då förstår man, att Thunberg är av den bestämda uppfattningen, att pilsnerdricka är för nykterhetssaken skadlig. Det är ju tydligt, att om en person i samband med måltid, dricker 2 à 3 flaskor pilsnerdricka, så kan han icke gärna därav bli berusad — det erkänner jag villigt. Och den varma nykterhetsvän jag än är, tvekar jag ej att säga, att, om icke ölet skulle användas på annat sätt än som måltidsdryck och i större kvantitet än 1 à 2 flaskor till varje måltid, så skulle jag ögonblickligen upphäva min kamp mot ölet och mot rusdryckerna i allmänhet. Men faktum är nu, att ölet icke användes på detta sätt, utan bland stora folkmassor blir det föremål för en helt annan användning och får i hög grad tjäna berusningsändamål. Den som under många års tid bott i närheten av ett bryggeri och sett de fruktansvärda verkningar, som dessa maltdrycker åstadkomma, den har all anledning att ställa sig betänksam. Nu är det sant, att pilsnerdrickan icke är en lika stark dryck som öl, men den kan likväl hava om icke precis samma verkningar som ölet, så dock något ditåt. Här finnes en massa personer med utpräglad alkoholbegär, som börjat använda denna dryck i njutningssyfte, och om de också icke kunna åstadkomma med denna dryck samma berusning som med brännvin och öl och icke kunna bli så berusade, att de måste omhändertagas av polisen, så kunna de i alla fall erfara en berusande känsla, som kan vara nog så riskabel, då den ju är ägnad att verka stimulerande och väcka begäret efter mera verksamma spritdrycker. Ja, det är med stöd av professor Thunbergs uttalande, som jag vågar påstå, att verkningarna kunna komma att visa sig gå i en sådan riktning, och i denna tro bestyrks jag än mer av den erfarenhet, som de ha gjort, vilka vittnat i denna fråga. Jag måste under sådana förhållanden vidhålla den mening, jag förut framfört, att det är ytterst farligt att frigiva pilsnerdrickan på sätt Kungl. Maj:t har föreslagit.

Nu hänvisade professor Lundström till Tyskland, och ville därifrån hämta stöd för sin uppfattning i denna fråga. Ja, det kan ju vara möjligt, att det tyska folket i yttre avseende icke reagerar lika starkt som det svenska i detta fall — det är en sak, som jag icke känner till, då jag icke haft tillfälle att besöka Tyskland. Då man emellertid har velat göra samma syn-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

punkter gällande också ifråga om Danmark, där folk dricker fritt och där det trots detta skulle vara så lungt och bra beställt, så är jag i tillfälle att något belysa riktigheten av detta påstående. Jag vill då säga, att jag för icke länge sedan tagit på mig en hel eftermiddag och kväll för att besöka ölkafeerna i Köpenhamn, naturligtvis icke alla, men en hel del av dem, som frekventerades av arbetareklassen. Jag fick därvid det bestämda intrycket, att det liv och uppträdande, som förekom på dessa ölkafeer, icke i någon mån kan vara mäktigt att höja Danmark i kulturellt avseende och göra danskarna starkare och mäktigare, som herr Lundström tycktes tro ifråga om det tyska ölets verkningar på det tyska folket. Det är ju möjligt, att herr Lundström gått på de finare kafeerna och sålunda icke haft tillfälle att se, huru arbetareklassen har det på sina motsvarande lokaler. Hade han utsträckt sina undersökningar till att omfatta även dessa platser, så hade han måhända fått samma erfarenheter i Tyskland som jag fick i Köpenhamn. Förresten står det ju honom öppet att gå omkring på ölkafeerna här i Stockholm och se efter, huru livet gestaltat sig på dessa kafeer. Sedan må han med stöd av sina därav gjorda iakttagelser komma och vittna för kammaren, om han tror, att detta kafeliv är ägnat att höja svenska folkets kultur, om han tror, att de män, som sitta och pokulera och dricka öl på dessa kafeer, motsvara hans begrepp om Sveriges framtidsfolk, och om de enligt hans mening äro ägnade att göra Sverige starkt och mäktigt. Det är ju möjligt, att han tror så, men det skulle i varje fall vara intressant och roligt att höra hans vittnesbörd härvidlag, sedar han gått igenom ölkafeerna i Stockholm och särskilt i staden mellan broarna. Jag har gjort det, och jag har ej därav kunnat komma till att se ljust på förhållandena, sådana de nu äro i detta avseende.

Nu talade professor Lundström här i mycket hänfull och klandrande ton om att nykterhetskommittén föreslagit, att det privatekonomiska vinstbegäret i någon mån skulle begränsas. Ja, det ha vi föreslagit, och det ha vi gjort efter berömt mönster, efter det, som Göteborgs ledande män och kvinnor uppgjorde på 1860-talet, innan både herr Lundström och jag voro födda, då man skapade Göteborgssystemets idé och förde ut detta system i verkligheten — beklagligtvis endast ifråga om arbetarklassens drycker men icke i fråga om de bättre situerade samhällsklassernas. Det är Göteborgssystemets idé, låt vara i något modifierad form, som här blivit upptagen, den idé, som sålunda gick ut i det levande livet, innan någon av oss var född. Nu finnes det visserligen andra exempel att framdraga, andra fakta att peka hän på — det är alltjämt en livets realitet, som ligger bakom. Det har visat sig, att när det gäller spritdrycker i allmänhet, såväl enklare som finare, det givetvis måste förhålla sig så, att, om det uppstår möjlighet att förtjäna pengar, att göra ekonomisk vinning, så forcerar man mer eller mindre

försäljningen av dessa drycker i syfte att på snabbaste sätt skaffa sig den vinning, som sålunda står lockande. Detta är helt naturligt, och även jag, svag människa som jag är, skulle måhända om jag vore krögare och tillfälle erbjode sig för mig att förtjäna ett par hundra kronor mer än jag kanske beräknat, icke rygga tillbaka härför. Nu vill man emellertid taga bort den frestelse, som möjligheten till en sådan extra vinning är ägnad att utgöra. Det går ej att förringa betydelsen härav genom att, som professor Lundström gjorde, såsom ett avskräckande exempel framdraga restaurangen härnere och därmed visa, huru det går, när det lokala vetot blivit genomfört. Nej, herr Lundström, detta är icke något exempel, som det lämpar sig att taga fram i detta sammanhang, ty detta är ett exempel på något helt annat, och det är, huru värdefull rusdrycksförsäljningen kan vara för vissa restauranginnehavare. Det lokala vetot avser att torrlägga en hel stad, ett helt samhälle, och icke bara en enstaka restaurang. Det är ju tydligt och klart, att om en restaurang blir torrlagd, men det finnes andra kvar, som icke blivit torrlagda, så måste det uppstå vissa svårigheter för innehavarna av de restauranger, som blivit torrlagda. Men vad bevisar detta? Jo, att själva rätten till rusdrycksförsäljning är värdefull för innehavaren. Och det är detta vi ha påpekat. Vi ha sagt, att så länge som försäljning av rusdrycker icke helt kan förbjudas bör man dock ta bort vinsten, så att icke frestelse finnes att forcera försäljningen. Detta har varit den ledande principen, när det gällt att reglera förhållandena å krogar för arbetareklassen, och jag tror, att det är lika nödvändigt att låta samma princip bli bestämmande, när det är fråga om de förmögnares njutningsställen.

Så är det ett annat skäl, som gjort, att jag fullt och helt omfattat denna tanke, och det är, att så fort ett ekonomiskt intresse är förknippat med hanteringen, så kämpa hanteringsinnehavare för livet för att få behålla denna hantering. När man ser det motstånd, som nykterhetsrörelsen möter på så många håll, såväl i tidningspressen som annorstädes, så frågar man sig, om icke det motståndet kan härröra från håll, där vissa ekonomiska intressen stå på spel. För egen del kan jag icke frigöra mig från den tanken, att det mången gång torde vara ekonomiska intressen, från vilket detta motstånd kan härröras. Det kan visserligen vara lönliga vägar, som man härvid måste följa, vägar, som man icke utan vidare kan bli varse — »ingen vet, var haren har sin gång» — och det kan vara ett intresse, som man över huvud taget icke förmår komma närmare på spåren.

Till sist ett ord i anledning av professor Lundströms ironiska och hänfulla yttrande om den paragraf, där vi sagt, att kvinnan skall söka tillstånd att få hemköpa rusdrycker på annat sätt än mannen. Professor Lundström kunde icke förstå meningen härmed och tyckte att det vore egendomligt, om andra kammaren ville vara med om att giva kvinnan en undantagsställning i detta avse-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

ende, när den förklarar sig beredd att giva henne politisk röst-rätt. Ja, men vad bevisar detta? Jo, att herr Lundström icke förstått lagen. Ty den ifrågavarande bestämmelsen är nödvändig, emedan lagen eljest skulle bli ineffektiv. Det finnes tusentals män i vårt land, som äro hemfallna under dryckenskapslasten och som icke kunna undvara spritdrycker. Om nu dessa avstängas från tillgång till sådana drycker, så tvinga de i stället sina hustrur att gå deras ärenden och köpa sprit. Det är för att förhindra något dylikt, som dessa bestämmelser tillkommit, och för att sätta bolagen i tillfälle att pröva, om kvinnan köper av fri vilja, eller om det möjligen är en brutal och hänsynslös man, som tvingar henne. Jag tycker, att här lysa klara barmhärtighetssynpunkter fram, som enligt min mening borde senteras även av en man i professor Lundströms ställning. Han borde sålunda i stället visat sin tacksamhet mot kommittén för dess vida blick och genomskådat de motiv, som ligga till grund för förslaget i dessa delar. Till följe av kända förhållanden har man ansett sig böra stadga, att personer, som sakna hemortsrätt, också böra i regel sakna utminuteringsrätt. De, som flytta från den ena platsen till den andra, kunna ju måhända tänkas vara mera hemfallna åt dryckenskapsbegäret, och det kan väl icke vara meningen, att dessa utan varje prövning skola beredas tillfälle till inköp av rusdrycker och öl. Jag tror, att Sveriges kvinnor med glädje finna sig i den av herr Lundström så klandrade bestämmelsen, och jag tror icke, att de komma att känna sig kränkta genom densamma — det kan möjligen vara fallet med den, som ej vill tillerkänna kvinnan politisk rösträtt, att han känner sig kränkt på kvinnans vägnar — men jag tror ej, att Sveriges kvinnor göra det.

Herr Lingström: Herr talman, mina herrar! Då jag icke anser mig kunna till alla delar instämma med någon av talarna i denna fråga från någondera sidan, har jag begärt ordet för att få ange min ståndpunkt.

När någon av vårt fosterlands viktigaste angelägenheter skall avhandlas och man fått det maktpåliggande uppdraget att sitta i den lagstiftande församlingen, så tränga sig på en allvarliga känslor. Man måste då noga pröva och samvetsgrant därefter handla. Då går det icke an, att man tänker: Hur ställer sig mitt parti till frågan? Då går det icke heller an, att jag resonerar som så: Vad säga mina meningsfränder i landsbygden, vad säga medlemmarna i det nykterhetssamfund, jag tillhör? Utan är jag en ärlig man, då måste jag pröva efter mitt samvete, och sedan jag gjort detta, är det min plikt att därefter handla. Jag ber därför att få uttala mina tankar i denna fråga, sedan jag grundligt prövat saken. Det är då mycket möjligt, att jag kommer att säga något, som många av mina valmän kanske icke skulle gilla, men jag måste följa mitt samvetes övertygelse.

Här ha många förslag blivit framkastade, avseende alla att

åstadkomma en reform, som kunde gagna vårt fosterland. Här är fråga dels om att så småningom sänka alkoholgränsen för alla rusdrycker, dels att lägga försäljningen under systembolag, som skulle kunna hindra missbruket och i övrigt kontrollera allt bruk av dessa drycker. Utom dessa kommer förslaget om de enskilda samhällenas självbestämmanderätt att tillåta försäljningen inom sitt område, det s. k. lokala vetot.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Jag vill då om dessa säga, att jag i alla väsentliga delar ansluter mig till utskottets förslag, synnerligast i frågan om det lokala vetot. Angående några av paragraferna i försäljningsförordningen, där de restriktiva bestämmelserna intagits, kan jag ej underlåta att säga att i ett och annat fall möjligen onödigt strängt vidtagits. Så möter oss § 1, som stadgar lägsta alkoholgränsen för de drycker, som skola läggas under systembolagen, till $2\frac{1}{4}$ %. Jag kan icke neka till att denna gräns möjligen blivit satt väl låg och utan olägenhet kunnat något höjas, så att de lagrade drickorna inom en lämplig gräns kunnat helt frigivas. I detta hänseende kan jag icke annat än väsentligen instämma med en föregående talare, herr professor Lundström i Göteborg, men vad jag måste som ett oavvisligt krav framhålla är att vårt vanliga öl inbegripes i förordningen om de restriktiva bestämmelserna.

Enligt § 78 äger bolag rätt att överenskomma med den, som har rätt till partihandel, t. ex. ett bryggeri, att direkt till köpare sända genom bolaget rekvirerade varor. »Sådan försändning må dock ej ske till köpare, boende inom kommun, där på grund av kommunal folkomröstning rättighet till detaljhandel med rusdrycker ej få meddelas», såsom sista punkten av samma paragraf lyder. Då köpare inom ett sådant samhälle dock icke kan förvägras att från det bolag, dit han hör, erhålla de rekvirerade varorna, måste dessa först sändas från det närbelägna bryggeriet till det längre bort befintliga bolagets upplagsplats för att därefter återgå till köparen. Sådan bestämmelse skulle endast onödigtvis åstadkomma obehag för mången fullt aktningvärd person utan att gagna nykterhetsaken, vadan denna sista punkt av omnämnda paragraf enligt mitt förmenande lämpligen borde bortfalla, varom jag längre fram skall an hålla att få göra yrkande. När vi skola stifta lagar, böra vi sålunda se till, att vi icke onödigtvis stöta bort och förarga hyggliga och anständiga personer, som vilja och kunna använda dessa drycker måttligt. Men å andra sidan vill jag påvisa, att vi nödvändigtvis måste se till, att de personer åter, som lida av rusdryckernas skadliga inverkan och som icke kunna använda dem till måttligt bruk, just få det skydd i vår lagstiftning, som de ha rätt att fordra och vi äro pliktiga giva dem.

Vidare hade i utskottets förslag, möjligen kunnat skarpare markerats det berättigade i en ersättning åt de personer, som komma att ekonomiskt lida till följd av dessa industrinäringars nedläggande. Här har reservationsvis från socialdemokratiskt håll yrkats, att de arbetare, som äro anställda vid bryggerier, skola få ersättning. Ja, däremot vill jag icke göra någon invändning, men skola dessa ha

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

(Forts.)

ersättning, då menar jag, att det även är nödvändigt och rättvist, att vi giva dem ersättning, som ha nedlagt stora kapital uti de industri-företag, som särskilt uppbyggt för detta ändamål, mot vilket berättigade krav samma reservanter i en annan reservation oppone-
rat sig.

Sedan komma vi till ett kapitel i utskottets lagförslag, som handlar om lokalt veto. Rörande detta, varom nu närmast är fråga ber jag att få säga, att jag odelat skänker detsamma mitt livliga bifall. Anmärkningar hava blivit framställda mot detta lokala veto eller denna kommunala folkomröstning, bland annat, att den sönderbryter den kommunala rösträtten. Detta argument har här i kammaren blivit framfört av herr Nilsson i Bonarp såsom ett bevis för, att denna lokala vetolag är synnerligen olämplig. Jag ber att däremot få anmärka följande. Lagen om val till riksdagens andra kammaren — en lag, som jag anser vara jämnställd med den lag, som skulle komma till stånd, om detta förslag går igenom — den lagen sönderbryter icke den kommunala rösträttsgrunden, ty det är icke inför kommunalstämmans ordförande, som valet förrättas, utan inför ordföranden i en särskild valnämnd, och detta lagförslag, som ligger framför oss, vilket avser den kommunala folkomröstningen, är förslag till en särslag, och den däri föreslagna omröstningen kommer icke att sammanfalla eller sammanhöra med våra kommunalstämmor, utan vara alldeles fristående, vadan något sönderbrytande av den kommunala rösträtten genom denna lag icke gärna kan bliva en följd.

Om vi sålunda vilja fastslå att den kommunala folkomröstningen i allmänhet icke vore önskvärd, när därigenom frågor, vilka för en stor del av de röstande äro främmande, skulle genom samma personers röster avgöras, är förhållandet ett helt annat, när det gäller att värna våra hem mot spritmissbruket. Då menar jag, att den allmänna folkomröstningen är berättigad, att det är fullkomligt rättvist, att särskilt dessa, som vi hitintills ha förvägrat rösträtt, att dessa våra kvinnor, som äro satta att vårda hemmet, få ha rätt att säga sitt ord i en fråga, som närmare berör dem än någon annan, när det gäller att skydda dessa många hem för de fördärliga rusdryckerna. Om så skulle vara att uti ett samhälle kommunal-stämman har tillstyrkt den sökta rättigheten till försäljning av rusdrycker och man skulle kunna befara, att Konungens befallningshavande möjligen skulle komma att bevilja densamma, då vore denna kommunala folkomröstning liksom en säkerhetsskrud att tilldraga, ett sista nödvändigt vapen att värna våra hem mot rusdryckernas ödeläggande inflytelser, ett vapen, som med allt skäl bör kunna sättas i varje myndig mans eller kvinnas hand.

Alla önska vi att just nu enighet bland Sveriges folk, en samling i fosterlandets namn måtte komma till stånd. Jag ber att få uppmana alla, som vilja en sådan samling, att gå varandra tillmötes på halva vägen. När vi fordra, att vänsterpartierna skola gå oss tillmötes och omfatta det härordningsförslag, som vi anse oundgängligt, nämligen den sammanhängande linjen, kunna de med skäl ford-

ra, att vi moderata måtte gå dem tillmötes och såsom en gengäld därtill just omfatta förslaget om lokalt veto, såsom det härordningsförslag, vilket i kampen mot vår största inre fiende anses lika oundgängligt. Detta förslag anser jag böra kunna tillämpas även med nuvarande rusdryckslagstiftning i övrigt, ty uti en av paragraferna här — jag tror, att det är § 129 — i övergångsstadgandet — föreslås, att under tiden till dess lagen skall träda i kraft det lokala vetot eller folkomröstningen måtte kunna tillämpas. När det så är, att denna del av lagförslaget kan tillämpas även nu, då önskar jag, att, hur det än kommer att bli med lagförslaget i sin helhet, om det återgår till utskottet för sammanjämkning, denna må läggas så, att största utsikt är möjlig för att något steg i rätt riktning redan vid innevarande riksdag måtte kunna tagas. Kan det lokala vetot ej nu vinnas, må man hava i sikte, att det framdeles när så är möjligt eller nödvändigt må kunna inpassas i den förbättrade rusdrycksförsäljningsförordning, som vi alla böra enas om att nu få till stånd. Jag ber därför redan nu få avgiva den förklaringen, att jag icke kommer att motsätta mig försök till en kompromiss, för så vitt ett verkligt framsteg om än aldrig så litet kan vinnas för nykterhetsfrågans lösning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets nu föreliggande förslag till lag om kommunal folkomröstning.

Men jag önskar, hoppas och tror, att detta fullkomligt rättvisa krav på den kommunala folkomröstningen icke måtte åsidosättas såsom ett medel för att vinna just denna folknykterhet.

Här har blivit, angående den kommunala folkomröstningen, framhållet, att det skulle ligga en orättvisa i de fordringar som nykterhetskommittén framställt i sitt lagförslag nämligen, att $\frac{2}{3}$ av de röstande fordrades för att antaga vetot och $\frac{2}{3}$ av de röstande fordrades för att motparten skulle kunna upphäva det kommunala vetot. Därigenom skulle $\frac{1}{3}$ av kommunens befolkning + 1 kunna upprätthålla detta förbud. Men då nu detta lagförslag i stället blivit utformat i enlighet med herr Jeanssons i Kalmar motion så, att det fordras hälften av de röstgäende för att det kommunala vetot skall bli antaget, så anser jag att detta är en garanti så stor, att man icke behöver frukta från motsatt håll att vetot skall kunna upprätthållas mot en folkopinion, utan det fordras alltid majoritet för att upprätthålla detta veto.

Med dessa ord ber jag mina herrar, att vi måtte i enighetens tecken gå varandra till mötes och samlas i fosterlandets namn. Vi veta, att händelserna fortskrida så snabbt, att det inträffar så mycket på kort tid, att vi icke kunna överskåda det. Kanske är det sista tillfället som erbjudes oss att gå varandra till mötes. Vi veta icke vad som kan inträffa till dess riksdagen nästa gång samlas till lagtima sammankomst, ty världshändelserna kunna gå oss i förväg. Jag hoppas, mina herrar, att vi måtte på allvar överväga vad som kan göras för att vi må kunna gå varandra till mötes, så att det må bli en samlings och enighet i gamla Sverige.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall i huvudsak till utskot-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

tets hemställan, men när vi komma till de olika paragraferna vill jag förbehålla mig rätt att yrka förändring i det ena eller andra avseendet.

(Forts.)

Herr Rune: När det talas om nykterhet och om reformer, som bidraga till ökad nykterhet i landet, så tala även de, som stå emot och ämna rösta emot det ifrågavarande reformförslaget, i allmänhet i mycket nykterhetsvänlig riktning. Jag tar för givet, att de anse, att det är klokt gent emot allmänheten i landet, att man icke i dessa dagar och dessa tider visar, om jag så får säga, rent av fientlighet mot nykterhetsaken. Men vi ha hört ett anförande här i dag, som, det må jag säga, icke gått på den vanliga melodien, vilken brukar låta ungefär så här: »Jag är så rysligt nykterhetsvänlig, det finns ingen som tänker så mycket på nykterheten som jag, men detta förslag kan jag icke vara med om.» — Jag menar det anförande, som nyligen hölls från Göteborgsbänken.

Jag fäste mig då särskilt vid, att den talaren i sin ampra kritik mot det föreliggande förslaget påminde om att han var en ungdomens uppfostrare. Han trodde väl kanske, att vi, när vi hörde, att det var en lärd ungdomsuppfostrare, som yttrade sig, skulle bättre finna oss i de uttalanden mot nykterheten som han gjorde. Jag tror, att han bedrog sig i detta hopp. Jag tror, att det väckte beklämning i hela denna kammare när man fick höra en person i hans ställning uttala, att den studerande ungdomen var frisk i sin innersta rot och därför icke behövde några nykterhetsreformer. Jag minns icke hur orden föllo sig, men säkert är att han i det sammanhanget yttrade sig förklevande och med ringaktning om hela nykterhetsaken. Jag tror, att om man hos någon hoppas finna intresse för reformer för nykterhetens befrämjande här i landet så är det hos vårt lands ungdom. Jag tror också, att det är många som hava samma uppfattning som jag, att om man i en framtid skulle komma att sända sina pojkar att studera vid något av rikets universitet, så skickar man dem icke gärna till det universitet, varifrån en representant uppträder här i kammaren och uttalar sådana åsikter.

Därefter skulle den nämnde talaren förklara orsaken till att de personer i högerpartiet, som hittills ställt sig avvisande mot nykterhetsreformen, icke ännu ansågo tiden vara inne att under de omständigheter i vilka vi nu leva gå nykterhetsvännerna i landet till mötes och i enighetens tecken gå in på det föreliggande förslaget. Hur förklarade han nu den saken? Jo, han sade helt enkelt, att jag som hade framställt det förslaget, hade begärt alldeles för mycket, ty det kravet innebar, att vi skulle offra sunda förnuftet.

Mina herrar, jag tror icke, att talaren med det uttrycket träffade mig ensam. Han kanske trodde det, men jag tror, att han träffade det övervägande flertalet i denna kammare,

och det må jag i alla fall säga, att jag och många med mig ha anledning att uttala en allvarlig protest emot att en person, som under flera år suttit här i kammaren och nu bereder sig att lämna det politiska livet, som avskedshälsning slungar den största delen av sina kammarkamrater i ansiktet en sådan beskyllning som att vi, när vi begära att våra motståndare skola gå in på vårt nykterhetskrav, begära, att de skola släppa sunda förnuftet.

Ang. brännvins- samt vin- och öl-handelns ordnande.

(Forts.)

Herr Staa ff: Herr talman, mina herrar! En av de första frukterna av den stora rösträttsutvidgningen i vårt land var möjliggörandet av ett stort och omfattande förslag till nykterhetens höjande. Därutinnan synes det mig således, att det har visat sig, att införandet av den allmänna eller åtminstone den till stor grad utvidgade rösträtten medfört ett gott åt vårt land.

Med anledning av vissa yttranden, som här äro fällda, kan det vara skäl i att bedja att få fastställa något, som man nästan trott numera borde vara a-b-c i en politisk församling, och det är, att rusdryckskonsumtionen är en källa till ett samhällselände av den mest djupgående och hemska natur. Det står väl icke att upptäcka, tror jag, en enda kriminalistisk författare, som icke betecknar rusdryckerna såsom en av de ymnigast flödande källorna till brott av mångahanda slag. Därtill, säga de, kommer ytterligare rusdryckernas verkan indirekt såsom förstörare av familjelivet, såsom fördärvare av det uppväxande släktet och därigenom efter hand kastande även detta i armarna på brottet.

Som sagt, allt detta synes ju vara ett a-b-c, men det tyckes vara nödvändigt att upprepa det, då man finner, att det bland de ämbetsverk, som yttrat sig i denna fråga, finns så pass många, som behandlat saken på ett sätt, som om de icke hade någon aning om vad det är för stora samhällsvärden det här är fråga om. Det finnes ju — jag har vid ett tidigare tillfälle erinrat därom — ämbetsverk som talat om hela denna fråga såsom någonting icke så synnerligen stort och betydelsefullt. Att rusdryckerna i viss mån kunna vara ett ont, det erkänna de visserligen, men man bör dock icke överdriva, man bör icke söka åstadkomma för mycket på en gång, utan låta det gå i de gamla fårorna, så skall nog allt så småningom även i det avseendet gå framåt.

De hittills valda vägarna tyckas dock icke föra oss så långt. Enkannerligen synes det icke vara möjligt att oupphörligen hänvisa till övertygelsens och uppfostrans väg såsom den enda rätta. Jag vill visst icke förneka, att övertygelsens och uppfostrans väg i vissa fall är en utomordentligt verksam väg, och jag vill icke förneka, att den kunde vara ännu ofantligt mycket verksammare än den är här i landet, för den händelse det vore så, att de olika kategorier, som äro folkets uppfostrare

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

på skilda områden, hos oss vore genomträngda av en varm och levande övertygelse om nödvändigheten av att sprida och befördra nykterheten bland det yngre släktet.

Men kan man säga, att det är så? Om vi taga några sådana kategorier, om vi taga t. ex. lärarna vid våra universitet, på vilka så ofantligt mycket skulle kunna bero i detta avseende, kan man säga, att de äro i allmänhet, och om jag ser en tid tillbaka, att de allmänligen ha varit genomträngda av den uppfattningen, som verkligen skulle kunna göra vistelsen vid universitetet till en skola för livet i detta avseende? Helt visst icke. Det skall ingen kunna påstå. Man kan säga: nå, det ingår ju icke alls i deras skyldigheter. Jag påstår icke det heller, jag bara säger, att om det i detta fallet vore på annat sätt än det är, skulle också helt visst ofantligt mycket vara vunnet för den ungdom, som sedan går ut från universiteten och sprider sig på olika håll, ofta nog på ganska betydande platser, där den kan ha stor inverkan på andra människor i vida kretsar.

Om jag ser på en sådan kategori av folklärare, som prästerskapet, kan jag då säga, att man från det hållet i detta avseende har fått allt, vad man skulle kunna önskat? Helt visst, det må medgivas med erkännande, finnes det på många håll bland lärarna i vår kyrka ett mycket varmt och levande nykterhetsintresse, och där det finnes, har det också utan tvivel verkat mycket gott. Men låt oss erkänna, att det icke på långt när är så omfattande och starkt, som man skulle kunna önska.

I dessa tider ha vi skäl att minnas en annan kategori, nämligen dem, som i egenskap av vår värnpliktiga ungdoms lärare också hava ett uppfostrande kall, vår armés och marins officerare. Även där har det av många berättelser att döma utan tvivel gått åtskilligt framåt, i förhållande till vad det förut var. Men det lära vi väl vara alldeles på det klara med, att icke finns där just mycket sådant, som jag här talar om, den levande övertygelsen, det som gör, att man verkligen med själ och hjärta kan sätta in något på sitt uppfostrande kall i detta avseende. Åtminstone är det väl mera sällsynt.

Nej, jag tror nog, att av de stora kategorier av folklärare i vårt land, är det väl kanske folkskollärarkåren, som presterat det bästa i fråga om folkuppfostran till nykterhet, och det vore ju för den en stor ära och heder, om så vore.

Men nog få vi väl som sagt erkänna, att på övertygelsens och uppfostrans väg komma vi vid sådant förhållande icke på något sätt så långt, som nödvändigt vore. Lagstiftning och en kraftig lagstiftning måste utan tvivel tillgripas, och om också motvilligt, så har man ju nu på åtskilliga håll börjat medgiva, att så kan vara fallet. Men det, som striden nu framför allt står om, är ju det s. k. lokala vetot, rättigheten att alla myndiga, välfrejdade män och kvinnor i en kommun själva skola ha att i folkomröstning avgöra, huruvida kommunen skall torr-

läggas, eller om där fortfarande försäljning skall få äga rum. Det är ju underligt, förefaller det mig, att man mot denna anordning invänder, att redan med nuvarande bestämmelser så många kommuner landet runt blivit torrlagda. Man menar väl då, att det är något bra, vad som sålunda skett. Det är väl det, man menar, när man ser, att det kommit så pass mycket gott till stånd genom de nuvarande bestämmelserna. Men när man nu ser, att de nuvarande bestämmelserna icke räcka, att det går i en del kommuner, men att det är uppenbart, att det icke går i en del andra kommuner att framkalla det tillstånd, som i allt fall från motsidan betecknas såsom ett gott och önskvärt tillstånd, då synes det mig vara orimligt att sätta sig emot detta ytterligare medel att möjliggöra ett sådant tillstånd. Så mycket mera synes det mig oriktigt, som, så vitt jag förstår, vad många än kunna ha att invända mot och frukta för folkomröstningar i allmänhet — om man skulle tänka sig dem såsom ett politiskt institut, som skulle omfatta allehanda saker — så vill det dock förefalla, som om föremålet för *detta* slags folkomröstning vore av så obestriddig enkelhet och låge så obestriddigt nära de röstandes egen erfarenhet, att man icke borde kunna förvägra dem ett gott omdöme i detta fall.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.
(Forts.)

Jag yttrade för någon tid sedan några ord, som sedan blivit föremål för ett häftigt klander. Det var ett citat av en främmande politiker och författare om de »två nationerna». Ja, mina herrar, så mycket klander jag har fått, så förefaller det mig dock nästan, som en liknande tanke ligger ganska nära till hands i detta fall. Är det icke så, att i stort sett i fråga om nykterheten två klasser stå mot varandra? I stort sett står på den ena sidan ämbetsmännen och de förmögna, de burgnare, de mera besittande och å andra sidan står — även i stort sett — en massa av de mera undanskjutna elementen i samhället, de mindre bemedlade, de fattigare klasserna. Det förefaller mig som någonting bland det mest gripande, att denna senare massa bönfaller hos den andra, besvärjer den att tillåta det svenska folket att begagna de medel, som visat sig nödvändiga för att vinna folknykterhet. Det förefaller mig som om det vore något bland det mest gripande att se ett folk, som strider för att få rätten att bliva nyktert och därigenom höja sig så, som det i tiotal år efter tiotal år har arbetat för och hoppats på.

För min del, herr talman, tvekar jag icke att säga, att den striden, som de där inne nu ha börjat genom sitt kalla och avvisande nej på denna folkets bön, den skall fortsätta, och den skall vinnas av folket mot denna andra klass.

Herr R ä f: Herr talman! Jag skall först be att få säga det, att när jag i detta anförande använder orden nykterhets-saken, nykterhetsintresset, nykterhetsvänner o. s. v., så förstår jag därmed något mera extremt. Må därför ingen missförstå mig.

Vidare ber jag att få säga på tal om vad den föregående

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

högt ärade talaren sade, nämligen att nykterhetssaken, som jag syftar på, haft sin största framgång till följd av folkskollärarkårens arbete, att även jag i mitt arbete haft mycket stor hjälp av folkskollärarkåren. Och jag skall i alla tider med tacksamhet erkänna den tjänst, som de ha gjort nykterhets-saken. Men när vi tala om folkskollärarkåren och icke komma ihåg de andra kårer, som även varit nykterhetssaken till stor tjänst, så kastar man på sätt och vis en skugga över dessa andra kårer, en skugga, som de icke ha förtjänat. Jag tänker härvid i allra första rummet på det svenska prästerskapet. Detta har sannerligen på många trakter i vårt land enligt min erfarenhet varit nykterhetssaken till den största tjänst och hjälp genom upplåtande av lokaler och mycket annat, som gjort att jag anser mig böra skänka det det erkännande, som det så väl förtjänar. Jag skall i det hänseendet erinra om, att det var en medlem av svenska prästerskapet, som varit banbrytare för nykterhetsrörelsen i vårt land, och jag syftar härvid på domprosten Wieselgren. Han har — och jag vill se den, som gör maken — med ungefär 80 procent under några korta år sänkt rusdrycksförtäringen i vårt land. Gör efter det den som kan. Men om man skall räkna upp kårer förresten, så är det många andra, som man även behöver tala om, när det är fråga om de, som ha gjort tjänster åt nykterhetssaken. Jag tänker härvid på predikantkåren. Vad har icke den gjort för nykterhetsfrågan — jag menar den evangelisk-lutherska predikantkåren — vad har icke Frälsningsarmén gjort, och vad har icke åtskilliga personer, som nu sitta i riksdagen här mitt ibland oss, gjort? Skola vi taga upp den ena kåren utan att stöta den andra, så ha så många kårer uträttat så mycket för nykterhetssaken, att jag tror det vore bäst, att här använda uttrycket: ingen nämnd och ingen glömd.

När jag nu giver mig in på att tala om kapitlet nykterhetssaken, så hoppas jag ingen i denna kammare tvivlar på, att jag är en allvarlig nykterhetsvän, och om jag icke skulle vara det, så skulle det ha varit en stor dumhet av mig att arbeta för nykterhetssaken, som jag gjort i 25—30 år. Jag torde väl under denna tid ha hållit rätt så många föredrag. Ja, jag tror att man kan räkna dem i närheten av tusentalet, som jag hållit i vårt land. I dessa nykterhetsföredrag och i många tidningsartiklar har jag uppmanat nykterhetsvännerna att akta sig för en sak, som jag tror man har all anledning att tänka på i denna stund. Jag har uppmanat dem att akta sig för den s. k. kombinationspolitiken. Nykterhetssaken är någonting, om vilket man kan säga: »Stark ström med egna vågor går genom havet». Nykterhetssaken äger tillräcklig bärighet och kraft i och för sig själv. Den äger så många förnuftiga förutsättningar och den äger även vetenskapen, all erfarenhet, och det uppenbarade ordet på sin sida. Den behöver icke kombineras med någonting, som sedermera blir nykterhetssaken till skada.

Mycket farligt är att kombinera nykterhetsfrågan, denna

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

ädlare sak, med någon politisk partifråga, i synnerhet om denna partifråga är av principiell betydelse. Då får nykterhetsfrågan inte bara lyfta sig själv, utan också denna partipolitiska fråga, och det torde hända, att det blir lika svårt, att lyfta den senare som det blir att lyfta nykterhetssaken själv. Jag betonar ännu en gång att nykterhetssaken skall stå självständig. Den behöver icke gå på träben, den är tillräckligt stark för sig själv. Nu har man emellertid kombinerat denna fråga så, att den skulle hänga tillsammans med en politisk fråga, det är erkänt även i denna kammare. Den politiska fråga, med vilken man nu kombinerar nykterhetsfrågan, heter lokalt veto. Detta lokala veto är uppskrivet på åtskilliga program och det har tydligt uttalats, att det är en stridsfråga.

Jag vill nu, att nykterhetsfrågan skall lösgöras från denna partipolitiska fråga, så att den kan gå fram med egen »ström genom havet». I den mån detta lyckas, är den både ädel och storartad och går segrande framåt.

Då säger man: nykterhetssaken och det lokala vetot är sak samma. Ingalunda! Om herrarna lagt märke till så finnes det åtskilliga personer, som äro mycket intresserade av lokalt veto, men som ingalunda äro nykterhetsvänner i den meningen jag tar det ordet. Vi kunna också lägga märke till att det å andra sidan finnas nykterhetsvänner som icke äro anhängare av lokalt veto. Många av *motionärerna* av lokalt veto äro ingalunda nykterhetsvänner enligt min definition av det ordet. Det måtte väl finnas en bestämd åtskillnad ändå i detta fall. Härmed har jag inte syftat på de motionärer, som tecknat under denna motion. Jag känner inte, så jag vet inte, om de äro rena absolutister, men av ett och annat uttryck i motionen, som då där säges, att de inte alla ha samma åsikter, kan man befara, att icke alla äro absolutister och nykterhetsvänner enligt min mening, alla dessa som tecknat på motionen om det lokala vetot. Således ser jag bestämt — och jag har väl två ögon jag också, — allt eftersom denna sak gestaltat sig under årens lopp, att det står alldeles klart, att det att vara vän av lokalt veto och att vara nykterhetsvän ingalunda behöver vara synonyma begrepp.

Vad är då lokalt veto? Det är mycket kinkigt att säga, och hade jag inte riksdagens protokoll, så visste jag knappt vad lokalt veto vore; men om jag tar andra kammarens protokoll — och det bör väl här ha ett särskilt värde, just därför att det är andra kammarens — om jag tar andra kammarens protokoll för år 1910 och slår upp det ställe, där andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 23 behandlas i kammaren, så visar sig där, att jag i den debatten slog ned på ett uttryck i utlåtandet, ett uttryck, som lyder så här: »Denna fråga om lokalt veto rör sig huvudsakligen om vår kommunala självstyrelse.» Något mer öppet och fritt erkännande av det lokala vetots natur kan man knappast få, och inte något mera auktoritativt uttalande heller,

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 72. 2

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

då det ju passerat denna kammare utan annan anmärkning än den jag gjorde. Jag blev nämligen häpen när jag fick se uttrycket. Andra kammaren däremot erkände genom sin tystnad riktigheten av denna definition. Dessutom är det så, att det är åtskilligt som känns i luften, det är åtskilligt som synes i tidningarna och det är åtskilliga uttryck här och det är åtskilliga uttryck där, så man behöver icke misstaga sig på det innersta syftet med lokalt veto.

Sedan kan man få fråga: nå, dess nykterhetsvärde då? Ja, en talare, som var mycket intresserad för lokalt veto och förordade det i häftiga uttryck, har sagt uttryckligen, att det är ganska värdelöst för landsbygden. Det uttrycket skall jag be att få nita fast i protokollet. Det var en vänstertalare, en talare, som talade för det lokala vetot, men som erkände, att det är mycket värdelöst för landsorten. Jag ber ännu en gång få påpeka, ifall någon skriver om detta, att det inte är mitt uttryck, utan att jag använder en vänstertalares ord. Han sade att lokalt veto var mycket betydelselöst för landsbygden. Med den nuvarande situationen ifråga om nykterheten och vad beträffar behovet av ett lokalt veto, så torde vi väl vara överens därom, att det *kommunala* vetot trots alla sina bristfälligheter i alla fall har utrensat praktiskt taget snart sagt alla krogar från landsbygden. I Jönköpings län kan jag säga, att praktiskt finnes icke några krogar. Och det är att märka, att detta kommunala veto, detta bristfälliga kommunala veto, ändå har verkat under trycket av mycket ogynnsamma omständigheter, t. ex. i avseende å den föregående röstskalan. Nu sedan den 40-gradiga infördes innebär detta en större styrka för nykterheten och för det kommunala vetot än förut. Nu arbetar det kommunala vetot även under gynnsammare omständigheter i ett annat avseende. Kommunerna äro frigjorda från ekonomiskt beroende av rusdryckerna. Vi måste då erkänna, att vi stå under mycket gynnsammare förhållanden än vi förut gjort. Och dock har under dessa ogynnsamma förhållanden så mycket bortrensats. Om jag bara tänker på särskilda socknar i min hemtrakt, som jag haft för ögonen, så är på fyra, fem, sex ställen allt bortrensat genom kommunalt veto. Och detta gäller icke blott landsbygden; även åtskilliga av våra stadskommuner ha blivit rensade genom det kommunala vetot. I Huskvarna har ingen utskänkning kunnat komma till stånd på grund av det kommunala vetot. I Grenna är spritrörelsen alldeles utrensad, i Säter är det, efter vad jag hört, likadant. Ja det är kanske redan bortrensat i andra städer, fast jag icke känner till det.

Om vi nu taga det kommunala vetot enligt Kungl. Maj:ts förslag, så få vi komma ihåg, att när det gäller det gamla kommunala vetot, så är därvid att märka, att kommunalstämmorna förut inte hade så starkt inflytande. Både kommunalstämman och kommunalnämnden måste vara överens, i annat fall gör

Kungl. Maj:ts befallningshavande hur han vill. Enligt det nu föreliggande förslaget är det väl dock så, att kommunalstämman och stadsfullmäktige ha absolut rätt att hålla allt vad handel med spritdrycker heter ifrån sig. Även i övrigt beträffande öl och vin är Kungl. Maj:ts förslag mycket fördelaktigare ur nykterhetssynpunkt än det varit förut. Jag skulle i detta avseende tycka det vara mycket ledsamt, om det skulle gå så, att man nu kastade ut barnet med balja och badvatten genom dörren, och icke togo de fördelar, som finnas i det kungl. förslaget. Även om man inte är fullt belåten, så är det dock bättre med någonting än ingenting.

Går jag så över till bevillningsutskottets förslag, så kommer jag snart sagt på alla punkter, visserligen att som nykterhetsvän rösta för detta bevillningsutskottets förslag. Men jag ger också mitt erkännande till det kungl. förslaget i den mån det är värt sådant.

När vi då komma till det lokala vetot eller denna s. k. folkomröstning, vad innebär den i sak? Jag talar så att herrarna kanske tro att jag i princip är fientligt stämd mot lokalt veto. Det är jag dock icke, jag har röstat för det vartenda år det varit före. Men det har förut varit ett annat lokalt veto än det som nu är föreslaget; detta är ombyggt på ett helt annat sätt. Jag väntade också att den föregående högt ärade talaren skulle finna sig icke fullt belåten med det nya lokala vetot, men det har han tydligen gjort.

Vad det nya lokala vetot innebär synes av § 30, där det heter: »Om vid kommunal folkomröstning minst hälften av de i röstlängden uppförda röstberättigade uttalat sig för förbud mot upplåtande av rättigheter till detaljhandeln med rusdrycker, vare förbud i sådant avseende för kommunen gällande.» Vad innebär det? Jag förmodar att herrarna med stor omsorg läst igenom denna paragraf, då den utgör det egentliga föremålet för behandlingen i afton. Så långt jag förstår, och jag har verkligen resonerat med många om det, så betyder det, att om jag är emot förbudet i fråga, behöver jag bara sätta mig och lägga armarna i kors, och jag arbetar då lika bra, som om jag infinner mig vid omröstningen. Bryggare och krögare behöva inte göra sig en enda smula besvär, de sitta hemma och ha i alla fall röstat emot, vad nykterhetsvännerna önskade. De sjuka och de som äro ute på resor rösta emot. Ingen behöver infinna sig; man har i alla fall gjort sin plikt icke till förmån för nykterhetssaken utan tvärt om till förmån för rusdryckshanteringen. Om det i en kommun finnes 1,000 röstberättigade och det skulle inträffa att 450 infinna sig på stämman och alla rösta för förbud, så ha dock de 550 som sitta hemma med armarna i kors varit starkare och vunnit. Herrarna må ursäka en smula om mitt förtroende för detta förslag inte är så överdrivet stort.

Jag handlar i politiken i saklig riktning. Då jag finner ett förslag vara fördelaktigt för den sak jag intresserar mig för,

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

och som jag gärna vill ha fram, då röstar jag för den saken. Föreliggande lokala veto betraktar jag som femte hjulet under vagnen, går det, så är det ju bra. Det kan få hänga med, om så är, för all del, det kan taga i vid någon backe på något sätt och då, à la bonheur! Min avgivna röst är därför av endast taktisk betydelse.

Jag vill dock säga, att om det vore så, att det ej funnes i detta förslag vidhäftat någonting om kommunalt veto, skulle jag absolut ej ur nykterhetssynpunkt våga lämna det min röst. Nu är det emellertid så, att om en sådan där omröstning ger det utslaget, att man vill ha rusdrycksförsäljning, kan det dock stöta mot kommunalstämman, ty kommunalstämmorna i vårt land äro — det har jag praktisk erfarenhet av — mycket nykterhetsvänliga. När därför den kommunala folkomröstningen är verkställd och till äventyrs förklarar sig i de förut torrlagda kommunerna vilja ha en krog, måste i allt fall sedan saken avgöras av kommunalstämman, som nog säger nej.

Nu är det sant, att det är mycket svårt att ta reda på, hur det verkligen skulle komma att gestalta sig med avseende å förhållandet mellan de två faktorerna, nämligen den kommunala omröstningen och kommunalstämman, d. v. s., om den kommunala folkomröstningen förklarar: »Vi vilja ha rusdrycksförsäljning inom kommunen», och det sedermera kommer något bolag och begär hos kommunalstämman en sådan rättighet, så är det — vill jag säga — inte riktigt klart i förslaget, huru det då skall gestalta sig. Men det är åtminstone tydligt, att har denna kommunala folkomröstning uttalat sig för saken, kommer det i varje fall att utöva ett mycket starkt *moraliskt* inflytande på stämman, så att denna därefter kommer att känna sig mer benägen än förut för att medgiva rusdrycksförsäljningen i fråga.

Liksom jag gjort det vid föregående tillfällen, kommer jag sålunda nog att lämna förslaget min röst även i dag. Men det vill jag säga, att jag ställer mig visst icke på den ståndpunkten, som åtskilliga talare gjort i afton, vilka säga så: »få vi ej det lokala vetot, låta vi alltihop falla». Nej, på den sidan skall man ej finna mig, det vill jag försäkra, utan om saken kommer tillbaka till äventyrs efter en sammanjämkning med första kam-maren, och det då saknas detta påhäng på bevillningsutskottets i övrigt mycket vackra förslag, d. v. s. är då det lokala vetot borta, kommer jag alldeles säkert i alla fall att ge min röst för bevillningsutskottets betänkande, som i många avseenden är så prisvärt ur nykterhetssynpunkt, att man må vara bevillningsutskottet synnerligen tacksam för allt det arbete det därpå nedlagt.

Och slutligen, för att ej behöva taga ordet flera gånger — ifall jag nämligen ej blir för mycket anfallen — skall jag be att få säga, att jag i övrigt hela förslaget igenom kommer att ansluta mig till de av herr Jonsson i Hökhult avgivna reservationerna och särskilt ber jag därvidlag att få betona, att jag med synnerligen stor glädje skall komma att ansluta mig till den reservationen

i utlåtandet, vari han talar om önskvärdheten av att dessa omröstningar måtte hållas på vardagar och ej på söndagar, ty söndagarna äro verkligen förut så tillräckligt belastade och överbelastade av valangelägenheter, att man må vara herr Jons-son i Hökhult synnerligen tacksam för att han avgivit denna sin reservation.

*Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)*

Allt nog, herr talman, då saken kommer till sitt avgörande, ger jag på det sätt som jag förut sagt, min röst för bevillnings-utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman! Jag tror, att man kan göra det påståendet, att i denna kammare ej finns någon, som icke inser betydelsen utav att Sveriges folk bleve ett nyktert folk. Den känslan och den uppfattningen av vad det skulle betyda för vårt folk genomgår förvisso, som jag sade, varje man i denna kammare, och den sträcker sig långt utöver denna församling, ty betydelsen av detta blir klarare och klarare för folket i dess helhet för varje dag. De skador och faror, som medfölja rusdryckerna, förstår man och inser man alltmåra, i den mån som de framhållas och som den saken varder påpekad. Att borttagandet av rusdryckerna, att folkets övergång till att bli ett nyktert folk skulle medföra mycket gott, står väl klart för var och en. Att det skulle höja folkets moraliska och sedliga kraft är obestriddigt, liksom det förvisso ock i fysiskt avseende skulle höja folket. Men jag tror, att man kan sträcka detta omdöme längre: det gäller ej blott beträffande rusdryckslasten, utan det gäller även om alla andra laster, som kunna förekomma hos ett folk, i ena eller andra avseendet. Ju mer ett folk kan befria sig från dessa laster, dess starkare blir folket, dess bättre bli förhållandena inom landet, dess större blir välmågan, dess mera ökas det nationella välståndet i alla avseenden.

Ingén, tror jag, kan heller vilja förneka, att det ej vore det lyckligaste som kunde hända, om man på övertygelsens väg kunde komma bort ifrån de olyckor, som rusdryckerna skapa. Detta är väl också erkänt, tänker jag, ifrån alla håll. När jag talar om, att man skulle komma ifrån detta på övertygelsens väg, så menar jag, att om den insikten kunde genomtränga allt vårt folk, även våra folkuppfostrare, både äldre och yngre, att en allmän folknykterhet vore någonting att sätta ett ofantligt värde på, att detta vore någonting att taga vara på, tror jag förvisso det vore det lyckligaste som kunde hända.

Jag skall ej följa den talare på Stockholmsbänken, som nyss hade ordet, genom att tala om vad man i det fallet kan begära eller kan vänta eller kan ha att klaga över hos den ena eller andra gruppen av medborgare i ett samhälle, utav den ena eller andra gruppen av folkuppfostrare. Jag är rädd för att man begår en orättvisa, om man på det sättet skär en hel klass, en hel kategori av människor över en kam. Där finns naturligtvis mycket att klaga över, men det finns väl också mycket att vara

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

glad över, och man begår en orättvisa i detta hänseende även därigenom, att man utpekar somliga och låter bli att tala om andra. En dylik uppräknig kan ej göras med rättvisa, och kan heller aldrig göras fullständig.

Men om man nu också skulle vilja säga, att det ideala vore, att man kunde komma till ett gott resultat i detta fall på övertygelsens väg, är det dock så, att det lär man ej kunna göra. Det ha vi icke kunnat göra, oaktat det ju måste erkännas, att det har verkats och även vunnits ofantligt mycket på denna väg, på övertygelsens väg. Men en lagstiftning på detta område finnes ju i alla fall och en lagstiftning är erforderlig. Vi diskutera ju nu, hur vi skola gå fram med skärpta bestämmelser i æn vägen och undersöka vad som ytterligare kan härvidlag erfordras. Här finns ju, såvitt jag förstår, i denna kammare ej någon, som ej nu vill gå med på skärpta bestämmelser, längre gående restriktioner, längre gående föreskrifter än de som nu finnas. I det parti jag har äran tillhöra råder det i denna fråga olika meningar. Det finnes de, såsom herrarne hört, som vilja gå med på utskottets förslag, det finnes de — och jag tror de kanske utgöra den största delen av partiet — som vilja ansluta sig i huvudsak till Kungl. Maj:ts förslag. Och jag vill tillägga, att naturligtvis följer i detta fall var och en inom det partiet *sin* övertygelse och handlar och talar och röstar efter som han känner det i denna fråga. Nå, jag vill då fråga: kan man då påstå, när man nu går fram på olika vägar i denna fråga, och sålunda av högerpartiet somliga följa utskottets förslag och andra Kungl. Maj:ts förslag, kan man då påstå, och har man rätt att påstå, att intresset för frågan är så mycket starkare hos dem, som anslutit sig till utskottets förslag, än hos dem, som anslutit sig till det andra förslaget? Kan man säga, att det verkligen finnes sådana skillnader i detta fall, att den ena kan stämplas såsom den där vill göra mycket för att råda bot på detta onda och den andra såsom den där vill göra ringa eller intet härför? Nej, herr talman, så vågar man nog ej ställa saken, och så är man nog icke heller berättigad att ställa saken.

Jag tror, att det som för dem, vilka anslutit sig till reservanternas, d. v. s. till Kungl. Maj:ts förslag, är mest motbjudande i utskottets förslag är det lokala vetot, och om jag skulle be att endast i korthet få ange skälet därför, ville jag säga, att det ligger däruti, att man ej vill vara med på en utsträckning utav den kommunala rösträtten. Man fruktar och man befarar, att detta skulle verka prejudicerande även på andra områden, och det är detta, som man ej vill vara med om. Det är därför som man fruktar för det lokala vetot.

Dessutom vill jag tillägga, att jag för min del åtminstone ej kan känna mig övertygad om att detta lokala veto, denna folkomröstning i denna fråga, är nödvändig för att vinna de mål till vilket man önskar komma. Jag tror fastmer, att det lokala vetot så att säga bäres som en flagga framför dem som an-

sluta sig ivrigast till nykterhetssträvandena, att det är en formel, på vilken de tro och om vilken de fått den uppfattningen, att den allenast skulle kunna verka så mycket gott, att om den ej toges med i detta förslag, skulle det hela vara av ringa eller intet värde. Men om man nu inom sig hyser den livliga övertygelsen, att detta mera verkar fascinerande på den stora mängden än i själva verket är någonting, som kommer att medföra något så obeskrivligt gott och nyttigt för *saken*, då man ju kunna förstå dem, som kunna önska framgång åt nykterhetsaken men som därför ej anse, att den ovillkorligen bör förknippas med det lokala vetots genomförande. Jag förmenar, att uti det förslag, som utav Kungl. Maj:t framlagts och till vilket jag redan vid remissen av den kungl. propositionen uttalade min anslutning, finnes så mycket, som är så nyttigt och så gott och så bra för nykterhetssakens främjande, att man verkligen borde taga vara på vad som där finnes. Jag syftar i främsta rummet på frågan om om de restriktiva bestämmelserna. Jag får uppriktigt säga, att jag ifrån början ställde mig litet tveksam om vilken nytta de skulle kunna medföra, när de, såsom jag tror, först infördes i Göteborg, och sedermera i Stockholm. Jag har bibringats den uppfattningen genom att så gott jag kunnat studera och undersöka denna sak, att det ligger mycket däri, att det verkligen är den rätta vägen att drabba missbruket där det yppas och där det förefinnes. Var och en, som sitter med sina dagliga vanor, tror, att nu kommer det att drabba honom, och nu är friheten bortjagad. Men om vi undersöka närmare, undrar jag, om icke på de platser — d. v. s. i de båda städer, där det blivit infört — de, som där äro bosatta, allt mer och mer finna sig i detta och underkasta sig detta, därför att de tro att det skall vara till nytta för andra. De restriktiva bestämmelserna ingå ju såsom ett betydande och oeftergivligt led i Kungl. Maj:ts förslag. Och här synes mig, att man har att finna en mycket viktig och en mycket god sak i detta fall. Därför menar jag, att om Kungl. Maj:ts förslag kunde framgå såsom resultat av de överläggningar, som i dag förts i riksdagens båda kamrar, härmed skulle vara ofantligt mycket vunnet för nykterheten; och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Nilsson i Bonarp m .fl.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Herr Sjöberg: Jag tror, att om svenska folket hade reda på, att denna stora fråga, nykterhetsfrågan, i dag behandlas i riksdagen, skulle förvisso miljontals tankar vara riktade upp till riksdagens kamrar. Det lider intet tvivel, att för närvarande det i vårt land icke finnes någon fråga, som så fullt och helt upptager övervägande delen av svenska folket, som just den, vilken utgång nykterhetsfrågan skall få vid årets riksdag. Det har funnits en tidpunkt för några år sedan, — det var en hel månad — då tusentals tankar, blickar och känslor med kärlek vände sig emot den regering, som då påbjöd den s. k. förbudsmånaden. Jag vill tala

Ang. bränn-
vings- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

(Forts.)

därom några ögonblick, innan jag övergår till frågan om det lokala vetot.

Det var år 1909, som vi minnas, att den Lindmanska regeringen under storstrejken påbjöd rusdrycksförbud i detta land. Jag befann mig just i Stockholm, när krogarna stängdes. Jag var med i Hornsbergs hage, när 30,000 arbetare samlades där ute, och jag ville då se, huru arbetarklassen, massan av folket vid detta tillfälle uppträdde. Just på grund av de förhållanden, som då voro, vågar jag säga, att dess uppförande då måste ovillkorligen väcka förvåning och glädje. När jag sedan kom hem till Skövde — det var just på en lördag — hade vi rusdrycksförbud. Och jag vågar påstå, att den dagen i detta samhälle icke var lik de andra. Jag bor i ett hus, som är ett s. k. handelshus. Gården är på lördagarna full av bönder, som hålla till där. Redan ifrån tidiga morgonen förmärkte vi en tystnad och stillhet, som vi aldrig förut någonsin erfarit, och man frågade sig: »Vad har hänt? Varför är det en sådan skillnad på gården i dag?» Jo, då kom man att erinra sig, att krogarna voro stängda, att ölstugorna voro stängda. När dagen var till ända och man reste hem ifrån torgdagen — det var s. k. månadsmarknad — har, det kan jag säga, aldrig någonsin förut en marknadspublik lämnat marknaden i ett sådant tillstånd, som nu var fallet. Och vad sade man i socknarna ute på landsbygden? Jo, man sade, att rusdrycksförbudet i Skövde den dagen hade t. o. m. djuren fått känna välsignelse av. Man sade, att det var vanligt där i socknarna, att en del av bönderna, när de körde hem, lågo på knä i vagnarna och slogo sina hästar under kappkörning hem. Men när de reste denna dag, sutto de stilla och resonerade med varandra, och var och en kom hem nykter. Deras hustrur kände icke igen sina män, ty de voro icke, som de brukade vara. Jag vågar säga, att till herr Lindman, som då var regeringschef, uppsteg välsignelse och tack ifrån tusentals och åter tusentals kvinnors hjärtan i vårt land. En dag något innan jag skulle resa upp till 1912 års riksdag, besökte en kvinna mig och sade: »Det kan väl icke vara möjligt annat än att när ni nu kommer upp dit, ni ställer så till, att vi för framtiden komma i åtnjutande av den välsignelse, som kom oss till del under förbudsmånaden 1909. Jag skall säga herr Sjöberg, att jag har varit gift i 35 år, men att jag aldrig har haft en sådan tid i mitt hem. Jag har en supig man som var nykter en månad, och för det får jag naturligtvis rikta mitt tack till den regering, som åstadkom detta förbud.» Hon sade vidare: »Varför kan det icke vara möjligt, att, när ni se en sådan välsignelse ute bland folket bliva följden, ni lagar så, att detta tillstånd blir beständigt.»

Det finns märkvärdigt nog kategorier av människor, som äro emot att vidtaga åtgärder i det avseendet. Jag skall nämnda t. ex. köpmännen. De hålla före, att försäljningen i bodarna skulle bliva mindre, att industrien och all handel skulle lida på ett förbud. Erfarenheten visar dock raka motsatsen. Torghandlare, slaktare och trädgårdsmästare hava sagt, att de haft större omsättning under

denna förbudsmånad än förut. Och det är helt naturligt. Männen, som eljest brukade lägga ned sina pengar på krogarna, kommo nu i stället hem med dem och hustrurna fingo dem för att köpa vad som behövdes.

*Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.*

(Forts.)

Jag vill nu säga några ord om det lokala vetot, som vi nykterhetsvänner äro så angelägna om. Varför äro vi det? Jo, det är därför, att sedan vi genomläst nykterhetskommitténs betänkande ha vi sett och fått klart för oss, till vilka resultat detta lokala veto skulle föra oss på detta område. Och därför ha vi omfattat det lokala vetot såsom det centrala i våra strävanden. Och är det icke underligt, när man säger, att med det lokala vetot kan ännu icke något åstadkommas, därför att erfarenheten ifrån Amerika m. fl. länder icke lämnar så goda bevis därför. Jo, mina herrar, är det verkligen så, att herrarna äro intresserade av att studera nykterhetsverksamheten i olika länder, tror jag, att ni skulle få en erfarenhet, som skulle bliva en helt annan. Man har sagt, att det visat sig i de stater i Amerika, där man har det lokala vetot, att detta icke åstadkommit något. Jo, det har åstadkommit underverk. En guvernör i en av de amerikanska staterna, där man har lokalt veto, har omtalat att köpmännen i den stad, han bodde uti, sagt honom, att sedan de fått det lokala vetot infört i den staten, hade deras omsättning stigit ifrån 20 till 40 procent. Och det är alldeles naturligt, att hela folket genom ett rusdrycksförbud kommer i precis samma predikament som den enskilde, som eljest brukar förstöra sina pengar på rusdrycker. Han får tillfälle att använda sina pengar på nyttiga saker, och så är naturligtvis med ett helt folk också. Man köper i stället det, man behöver och har gagn utav i stället för att betala ut sina pengar på helt onödiga ting. Tack vare den numera trettioåriga nykterhetsverksamheten i vårt land har det måste jag med glädje erkänna, nykterhetsidén trängt igenom i betydande grad även hos de samhällsklasser, där man förut icke haft den ringaste förståelse för denna rörelse. Jag kan tala om att det gladda mig, när jag för några dagar sedan fick tag uti ett av högerns ledande organ i Småland, nämligen Smålandsposten och fann, att man även på det hållet fått ögonen öppna för att någonting måste göras, att nykterhetsrörelsen samt tanken på och begäret att skapa andra förhållanden för vårt folk i detta hänseende har varit så mäktiga att de icke lämnat pressen på den sidan oberörd. Smålandsposten skriver nämligen om det nu framlagda förslaget följande: »Vi varna högern mot att längre söka upprätthålla ett nykterhetsavogt program. Varken möten eller tillställningar av någon art, varken agitation eller presskampanjer skola hädanefter i Sverige förmå hindra nykterhetsvännernas frammarsch. Vi ha intet emot att vara de första som på högersidan bestämt tillråda stora, mycket stora tillmötesgåenden i nykterhetsfrågan. Det skall aldrig spränga högerpartiet att visa nykterhetssträvandena full, varm och djup förståelse, omsatt i handling, men det skall skada de moderatas sak och driva samman krafter till motstånd mot den på ett olyckligt sätt, om den nu pågående riksdagen icke bättre säger sitt ord i nykterhetsfrågan än vad

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.

(Forts.)

regeringsförslaget antytt möjligen skulle bli fallet.» Detta visar, säger jag, att trycket ifrån nykterhetsfolken, ifrån de breda lagren och de stora djupa folklagren i vårt land blivit så pass starkt, att även ett av högerns ledande organ i den provinsen ansett sig böra ställa sig på den sidan; och jag tycker för min del att det är underligt. Jag har vid ett annat tillfälle sagt, att jag icke begär, kan icke fordra, att äldre människor, som leva i sina inrotade vanor och själva känna egentligen helt litet av rusdryckerna och deras brister, skola frångå sina vanor. Det kan jag icke fordra. Men jag kan fordra och tycker mig ha rätt att fordra, att de ha förstäelse för de folkkrav, som så mäktigt, djupt och kraftigt göra sig gällande ute i landet. Man kräver väl ändå icke att man skall vidtaga några åtgärder, som åstadkomma olycka och fördärv för vårt folk, utan det är i allt fall erkänt, att, vad man kan göra på detta område, kommer att medföra välsignelse.

Man har talat om att man redan nu genom kommunalnämndens och kommunalstämmans beslut åstadkommit mycket ute på landsbygden. Ja, det är sant. Landsbygden är så gott som frigjord ifrån rusdryckshanteringen. Och vad betyder detta? Jo, det betyder naturligtvis, att allmänna meningen ute på landsbygden är så kraftig, att man icke kunnat motstå den, utan kommunalnämnden och kommunalstämman, även där de i stort sett icke äro genomträngda av nykterhetsidén, ha dock måst böja sig. Jag tror icke, att det skall finnas många socknar nu, där man har frigjort sig från rusdrycksförsäljningen, och där man är villig att återinföra densamma. Jag tror knappast, att det är någon enda. Samma är förhållandet, om vi fingo det lokala vetot, genom vilket det är oss möjligt att ännu vidsträcktare torrlägga vissa områden, som det nu icke är möjligt att torrlägga. Om jag går t. ex. till Norge, om vilket land man sagt, att införandet av lokalt veto åstadkommit så mycken smygförsäljning och dylikt, vill jag fråga: tro herrarna verkligen, att det ligger någon sanning i detta, att man i och med smyghandeln åstadkommer någonting, som visar sig fördärvligare än den fria rusdryckshanteringen? Tro herrarna verkligen, att det skulle gått så långt i Norge, därest det lokala vetot icke medfört något gagn och välsignelse där i detta land, där man vid senaste omröstningen kom därhän, att för närvarande inte mer än tolv städer i hela Norge ha kvar brännvinsutskänkning och att ingen enda sedan har röstat för återinförande av denna försäljning? Det bevisar naturligtvis — ty man kan väl ändå icke tänka sig, att folk äro så dumma och oförståndiga, att de bibehålla någonting som icke är gagneligt — säger jag, att det lokala vetot varit till gagn. Här ha i riksdagen väckts motioner om befrämjande av sedlighet i landet. och här har talats om behovet och vikten av att höja denna sedlighet, men jag vet icke, att detta kan ske på något bättre sätt, än att man går med på alla de åtgärder man kan finna för att nedbringa bruket av rusdrycker. Ty så långt jag varit med och studerat förhållandena, så finnes det knappast något brott, någon uselhet eller något elände, som upptäckts i livet, där icke rusdryckerna legat bak-

om. För min personliga del känner jag det så, att om jag kan vara med om någon åtgärd, som i någon mån kan bidraga till att höja svenska folkets nykterhet, sedlighet och moral i övrigt, är det min plikt att göra det.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Skola vi sedan se på det rent nationalekonomiska, så är det alldeles klart, att det är en nationalekonomisk vinst att söka undantränga en hantering så mycket som möjligt, som är av den art och beskaffenhet, att den valuta folket får för sina pengar icke lämnar någonting kvar. Man har i en del förbudsstater i Förenta staterna gjort vissa undersökningar rörande folkets sparsamhet och därvid funnit, att i de stater, som icke haft lokalt veto, insättningarna på staternas sparbanker icke i genomsnitt belöpt sig till mer än 15 dollars per individ. Går man däremot till de stater, där lokalt veto eller förbud införts, så visar det sig, att insättningarna på sparbankerna belöpa sig till icke mindre än 96 dollars per individ. Detta bevisar ju, att även i fråga om sparsamhet kan det lokala vetot eller rusdrycksförbudet åstadkomma storverk. Jag menar därför för min del, att då vi nu fått oss förelagt till avgörande i dag nykterhetskommitténs betänkande och då det är meningen att nu slå ett stort slag för nykterheten i vårt land, så skulle det icke vara så särdeles mycket vunnit, om icke jämte de övriga restriktioner som här föreslås vi få det lokala vetot, och för min del vill jag förklara, att om icke detta kommer med, så vet jag inte, om jag lämnar min röst för förslaget.

Till herr Räf skulle jag också vilja säga några ord. Jag hörde herr Räf för tjugu år sedan hålla ett nykterhetsföredrag på Ömberg, och det var det bästa nykterhetsföredrag jag någonsin hört, men i det föredraget gick herr Räf icke så milt till väga gent emot myndigheter och andra som i dag. Det var nog en annan nykterhetsman i herr Räf på den tiden, än han visat sig vara, då han talar i den svenska riksdagen som nykterhetsman. Herr Räf förklarade nu, att han komme att rösta för utskottets förslag, och det glädde mig delvis, men det skulle ändå mera glatt mig, om herr Räf nu uppträtt här med samma värme och samma entusiasm som den gången för länge sedan då jag hörde honom.

Herr Tamm: Herr talman! Det har i dag talats många kraftiga och starka ord emot det föreliggande förslaget till lokalt veto. Det har t. o. m. ofta varit överord, och sådana inverka icke på någon, åtminstone icke på mig; men jag skall ju också medge, att starka och talande skäl anförts emot det lokala vetot, och man har många gånger stött sig på siffror, statistik, och för det böjer man sig gärna, åtminstone gör jag det, om jag inte har ändå starkare skäl, som tala i motsatt riktning. Jag vill härvid icke tala om den erfarenhet jag själv kan ha om rusdryckernas skadliga inverkan, ehuru den erfarenheten sträcker sig över den militära utbildningen, förbi det lugna livet på landet, från uppväxande industrisamhällen och till storstaden; men jag vill emot de skäl som ha anförts

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

sätta det omdöme, som uttalats från så oräkneliga män och kvinnor, erfarna i dessa stycken, och som på lösandet av dessa frågor satt in ett helt livs oegennyttiga verksamhet och i denna verksamhet kommit till den bestämda uppfattning att för att verksamt kunna motarbeta rusdryckernas förbannelse, så behövs det lokala vetot.

Då man är, herr talman, som jag har varit, nog djärv att våga offentligen kräva, att vid lösningen av vår yttre försvarsfråga de som »mindre veta» böra böja sig för dem som sitta inne med den större erfarenheten, då måste jag komma till den slutledningen, att uti denna vår inre försvarsfråga, där jag är bland dem som »mindre veta», där *kan* jag inte, där *får* jag inte, där *vill* jag inte sätta mig emot dem, som här bättre veta och som komma med ett påstående, stött på en så ofantligt utbredd folkmening som här, att det lokala vetot är nödvändigt i vårt land, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Eurén* instämde häruti.

Herr *Hermelin*: Herr talman! För att icke i onödan upptaga kammarens tid skall jag endast be att få instämma i allt väsentligt i de synpunkter och principer, som uttalades av herr *Räf*, vilken talare på ett förträffligt sätt och i många hänseenden, som man säger, slog huvudet på spiken, och att jag därför kommer att i likhet med honom rösta för utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på avslag å utskottets förslag i vad det avsåge berörda paragraf; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 29 § i bevillningsutskottets föreliggande förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets förslag i vad det avser berörda paragraf.

Voteringen utvisade 139 ja mot 45 nej, vadan kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf.

Enligt utskottets förslag skulle 30 § erhålla denna lydelse:

30 §.

1. Om vid kommunal folkomröstning minst hälften av de i röstlängden uppförda röstberättigade uttalat sig för förbud mot upplåtande av rättigheter till detalhandel med rusdrycker, vare förbud i sådant avseende för kommunen gällande.

2. För upphävande av förbud, varom i 1 mom. sägs, erfordras, att vid ny folkomröstning minst hälften av de i röstlängden uppförda röstberättigade uttalat sig för upphävandet.

Sedan paragrafen föredragits, anförde

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag skall icke göra många yrkanden på ändringar i utskottets förslag i övrigt, men vid denna paragraf kan jag icke uraktlåta att uttala mitt beklagande av, att utskottet frångått den bestämmelsen om två tredjedels majoritet vid den kommunala folkomröstningen för såväl införande som upphävande av lokalt veto, som andra kammaren en gång förut uttalat sig för, och som även av nykterhetskommittén föreslagits. Nu har bevillningsutskottets majoritet i stället föreslagit en fordran på enkel majoritet, men en majoritet av hela antalet röstberättigade.

Jag är naturligtvis villig att medgiva, att det kan anföras vissa skäl mot det av nykterhetskommittén framlagda förslaget i detta avseende, men jag anser, att det, som kan anföras mot utskottets förslag är ännu mera betänkligt, och därför kan jag icke biträda detsamma utan skall be att få framställa ett annat yrkande.

Det är i synnerhet två skäl, som gjort, att jag för min del hyser stora betänkligheter mot förslaget om enkel majoritet av de röstberättigade. Det första är det, att genom en sådan ordning skulle de hemmavarande komma att räknas såsom röstande emot, då det gäller att inom en kommun genomföra lokalt förbud, och detta skulle ju komma att verka synnerligen egenomligt. Det är ju alldeles tydligt och klart, att en hel del hustrur, som, därför att de ha en stor barnskara eller på grund av andra omständigheter icke kunna infinna sig till omröstning, måste känna det dubbelt hårt, att det icke är nog med att deras röster icke räknas, utan att de rent av skola räknas mot förbudet. Det kan också vara så, att det är en husmoder, som har en tjänsteflicka, som vill delta i omröstningen och rösta för förbudet. Detta vill emellertid icke husmodern, men hon behöver då icke göra någon påtryckning på sin tjänsteflicka angående hur denna skall rösta, utan bara avhålla henne från att delta i omröstningen, vilket ju i alla fall kommer att bidra till att hindra förbudets genomförande. Det synes mig alltså, att detta rent psykologiskt verkar högst otrevligt, och jag kan därför åtminstone

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

(Forts.)

icke på det stadium, där frågan nu befinner sig, biträda bevillningsutskottets förslag.

Men det är även en annan svår olägenhet, som ett bifall till bevillningsutskottets förslag skulle medföra. Det måste nämligen stöta på stora praktiska svårigheter, om det ovillkorligen skall fordras majoritet av de röstberättigade inom våra stora landskommuner t. ex. i Norrland och Dalarne med deras vidsträckta områden, där det kan hända i själva verket endast är fråga om försäljningen i kyrkbyn eller någon annan centralt liggande plats. Även av detta skäl förefaller det alltså, som om ett bifall till utskottets förslag om enkel majoritet bland de röstberättigade icke vore att tillråda.

Skulle man icke vilja vara med på två tredjedels majoritet av de röstande för genomförande av lokalt förbud och lika stor majoritet för upphävande därav, så kan man ju minska majoriteten till tre femtedelar eller någonting annat. Så som frågan nu ligger, kan jag emellertid, även om jag kan tänka mig en annan majoritet än den av kommittén föreslagna, icke göra annat än yrka på bifall till de av kommittén föreslagna bestämmelserna, som också upptagits i motionen. Då emellertid avfattningen av denna paragraf är sådan, att den icke fullt harmonierar med bevillningsutskottets förslag i övrigt, så tillåter jag mig, herr talman, att läsa upp ett förslag till annan lydelse av paragrafen, av samma innebörd som den i motionen föreslagna, men med uteslutande av en del, som är onödigt.

Jag yrkar därför att 30 § erhåller följande lydelse:

30 §.

1. Om vid kommunal folkomröstning minst $\frac{2}{3}$ av de röstande uttalat sig för förbud mot upplåtande av rättighet till detaljhandel med rusdrycker, vare förbud i sådant avseende för kommunen gällande.
2. För upphävande av förbud, varom i 1 mom. sägs, erfordras att vid ny folkomröstning minst $\frac{2}{3}$ av de röstande uttalat sig för upphävandet.

Häruti instämde herrar *Ström, Sävström, Hansson, Hagman* och *Berg* i Munkfors.

Herr *Rune*: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få yrka bifall till den lydelse, denna paragraf har enligt utskottets förslag.

Det har ju, som herrarna veta, riktats, enligt åtminstone många mening, ganska tungt vägande anmärkningar mot detta lokalaveto-institut. Det har nämligen påståtts, att en omröstning sådan som den av nykterhetskommittén föreslagna många gånger icke skulle lämna något verkligt uttryck för den allmänna uppfattningen hos befolkningen. Man kan ju mycket väl tänka sig, att till en sådan

omröstning kommer endast ett jämförelsevis litet fåtal och att ett beslut om förbud på det viset kommer till stånd. För att bryta udden av denna anmärkning har utskottet ansett, att man i stället borde ge paragrafen den lydelse, som den har enligt utskottets förslag, och det är tydligt, att det då icke vidare kan påstås, att ett vid en sådan omröstning fattat beslut, icke uppbäres av en verklig majoritet inom kommunen.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

För övrigt torde man kunna säga, att denna sak i de flesta fall nog inte har så stor betydelse, som man å en del håll tycks tro. Om jag antar, att i en sådan omröstning inom en kommun deltaga 75 procent av antalet röstberättigade — vilket ju icke alls är något orimligt antagande, enligt vad erfarenheterna från riksdagsmannaval och många andra dylika förrättningar givit vid handen — så skulle det enligt den lydelse, som föreslagits av min ärade vän, herr Eriksson i Grängesberg, fordras en majoritet av två tredjedelar av de röstande, d. v. s. 50 procent av kommunens röstberättigade medlemmar. Om jag åter räknar i enlighet med utskottets förslag, så skall det vara en mer än 50 procent av samtliga röstberättigade, och som herrarna finna blir det alldeles detsamma.

De som verkligen vilja arbeta för, att det lokala vetot skall accepteras på det håll, där det starkaste motståndet finnes, göra, tror jag, klokt i att i detta fall gå med på utskottets förslag, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Karlsson i Fjäl: Ja, även jag skulle, herr talman, liksom herr Bernhard Eriksson gärna ha sett, att utskottet stannat vid den bestämmelse, som föreslagits av nykterhetskommittén. Visserligen ha, såsom förut erinrats, reservationer anförts mot bestämmelsen om två tredjedels majoritet för *upphävande* av ett lokalt förbud. Man har anmärkt, och icke utan fog, att nykterhetsvännernas tal om att det lokala vetot nödvändigt måste uppbäras av en allmän folkmening, icke hölle streck, om ett lokalt förbud skulle kunna hänga på en tredjedel plus en av de röstande. Det har emellertid icke varit detta, som för mig och övriga nykterhetsvänner varit avgörande, utan här har, som jag förmodar, att herrarna förstå, åstadkommits en kompromiss på denna punkt. Genom att vi gingo med på denna bestämmelse, undgingo vi i stället en reservation på en annan mycket viktig punkt, och det är denna omständighet som gjort, att jag inom bevillningsutskottet kunnat gå med på denna bestämmelse.

Då jag anser mig förpliktad att hålla den överenskommelse, som träffats inom utskottet, så måste jag, herr talman, yrka bifall till paragrafen, sådan den är formulerad enligt utskottets förslag.

Herr Hamrin instämde häruti.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till avfattning av förevarande paragraf, dels ock på bifall till det av herr Eriksson i Grängesberg under överläggningen framställda yrkandet; och god-

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

kände kammaren paragrafen med den av utskottet föreslagna lydelsen.

31—35 §§.

Godkändes.

Härefter föredrogs 36 §; och yttrade därvid

Herr J o n s s o n i Hökhult: Herr talman! Såsom herrarna se, har jag i fråga om denna paragraf reserverat mig, då jag icke kunnat biträda det slut, vartill utskottet kommit. Beträffande bestämmelserna i 36 § har jag yrkat huvudsakligen, att bestämmelsen, att omröstning skall utsättas till sön- eller helgdag skulle ur författningsförslaget utgå, enär det efter min uppfattning är olämpligt och särskilt från religiös synpunkt beklagligt, att offentliga förrättningar såsom val och omröstningar utsättas till sön- och helgdag. Om en omröstning, sådan som den, som av utskottet föreslagits, skall utsättas på en sön- eller helgdag, blir det ett så drygt arbete för den nämnd, som skall leda omröstningen, att ett dylikt förfarande icke kan innebära, att sabbaten blir helgad genom ett sådant handlingssätt. Den lag, som Gud själv gav människorna på Sinai berg, innehåller bland annat, att man skall tänka på att helga vilodagen — sabbaten. — Denna befallning bör man tänka på, och även söka efterkomma när man skall stifta lagar emedan det bör var angeläget för ett folk att ställa sig Guds befallningar till efterrättelse.

Herr talman, jag har icke något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

37—60 §§; *överskriften till IV kap.*

Godkändes.

För 1 § hade utskottet föreslagit följande lydelse:

1 §.

I denna förordning förstås
med spritdrycker: brännvin och andra alkoholhaltiga drycker, som hålla mer än 22 volymprocent alkohol, ävensom sprit och absolut alkohol;

med vin: alla alkoholhaltiga drycker, vilka ej äro tillagade av malt och som hålla mer än $2\frac{1}{4}$, men ej mer än 22 volymprocent alkohol; och

med öl: alla alkoholhaltiga maltdrycker, med undantag av sådana, som enligt kungl. förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker äro att hänföra till svagdricka.

Spritdrycker, vin och öl kallas med en gemensam benämning rusdrycker.

*Ang. brännvins- samt vin- och öl-handelns ordnande.
(Forts.)*

I § i det av Kungl. Maj:t framlagda motsvarande författningsförslaget lydte sålunda:

1 §.

I denna förordning förstås

med spritdrycker: brännvin och andra drycker, som hålla mer än 25 volymprocent alkohol, ävensom sprit samt, oberoende av alkoholhalten, punsch och likör;

med vin: alla av malt ej tillagade drycker, som ej äro hänförliga till spritdrycker och vilka hålla mer än 3,6 volymprocent alkohol; och

med öl: alla maldrycker, som innehålla alkohol, med undantag av sådana, som enligt förordningen angående tillverkning och beskattning av maldrycker äro att hänföra till svagdricka eller lagrat dricka.

Spritdrycker, vin och öl kallas med en gemensam benämning alkoholhaltiga drycker.

Efter föredragning av paragrafen lämnade herr talmannen ordet till

Herr Nilsson i Bonarp, som yttrade: Herr talman! Med stöd av de skäl, jag tidigare anfört, anhåller jag att få yrka avslag på utskottets 1 § och bifall till 1 § sådan den lyder i Kungl. Maj:ts proposition.

Härpå anförde

Herr Rune: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Vennersten: Herr talman, mina herrar! Vid denna paragrafs behandling kanske det må tillåtas mig att säga några ord till försvar för den kungliga propositionen.

Man har under lång tid strävat efter att komma till enighet ifråga om långt gående restriktionslagstiftning i nykterhetsfrågan, som så länge sysselsatt vårt folk. För att kunna åstadkomma detta fordras det kamrarnas samstämmiga beslut om åtgärder som innebära en ur olika synpunkter i stort sett tillfredsställande lösning. Nu vet jag mycket väl, att denna kammars majoritet icke anser, att Kungl. Maj:ts förslag ifråga om restriktioner går långt nog, men nykterhetsvännerna ha hittills måst nöja sig med samt också nöjt sig med att taga små steg, om också många önskat, att det skulle gå i hastigare tempo.

Vad är det nu, som skiljer Kungl. Maj:ts förslag ifrån ut-

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

skottets, som i stort sett är nykterhetskommitténs, i fråga om de huvudpunkter, som nu äro före?

I första rummet kan man ju säga, att det gäller de individuella restriktionerna och deras utformande. I detta avseende intager Kungl. Maj:ts förslag den ståndpunkten, att man bör på grundval av den erfarenhet, man redan äger, kunna nöja sig med att låta dessa restriktioner utformas på olika platser efter den erfarenhet, man där gjort utan att binda sig vid i lagen upptagna detaljbestämmelser.

Jag vill icke uppehålla kammarens tid med att gå djupare in i denna del av frågan, utan blott tillägga följande.

Det är bekant, att det s. k. Brattska systemet visat sig vara synnerligen effektivt, då det gällt att förekomma missbruk av spritdrycker, och på andra håll i vårt land har man med andra metoder sökt åstadkomma liknande goda resultat. Det synes mig därför klokt, att man tager vara på dessa erfarenheter och nöjer sig tillsvidare med att fastslå, att över allt skola kontrollåtgärder vidtagas, avseende att förebygga sådant missbruk. Mot detta ställer man från nykterhetskommitténs och utskottets sida kravet på att bestämmelserna skola i detalj noggrannt utarbetas. Härvid har man ingen erfarenhet om verkan av sådana detaljbestämmelser och möjligheten av deras tillämpning att bygga på, och enligt min uppfattning bör man därför gå den förstnämnda vägen. Visserligen invänder man, att i Kungl. Maj:ts förslag tar man ju blott sikte på spritdryckerna, då det gäller dessa individuella restriktioner, och man låter öl och vin vara utanför. Men jag ber herrarna blott komma ihåg, att i 32 § 2 mom. i Kungl. Maj:ts förslag finnes en bestämmelse, som avser, att man skall kunna med spritdrycker likställa alla sådana drycker av vins eller öls natur, som visa sig kunna användas såsom ersättning för spritdrycker för dem, som bliva avstängda från sådana. På grund av detta stadgande förefaller det mig, att anmärkningen mot att man i Kungl. Maj:ts proposition icke i lika hög grad söker träffa missbruket av vin och öl som av spritdrycker, förlorat en stor del av sin betydelse.

Ifråga om det s. k. Brattska systemets eller andra likartade systems tillämpning bjuder därför Kungl. Maj:ts förslag enligt min uppfattning bestämda fördelar, och dessa fördelar skulle man kunna i korthet sammanfatta så att i dessa system spelar det personliga elementet en mycket betydande roll. I det andra förslaget återigen söker man, i tro att man icke äger tillgång till tillräckligt många intresserade och i saken kunniga personer, ersätta denna brist med lagbestämmelser, där man noggrannt uppräknar de kategorier medborgare, som skulle utestängas från tillgång på alkoholhaltiga drycker. Jag tror, att man därvid underskattar vårt folks förmåga att självt sörja för att i förra fallet lagens principiella bestämmelser efterlevas och tillämpas på ett sätt, som länder nykterheten till det gagn vi alla gärna önska. Ha vi icke i den omständigheten, att en så betydande del av befolkningen

ställt sig i nykterhetsvännernas led bevis för att tillräckligt många krafter skola befinnas villiga att ställa sig till förfogande? Min tro är, att om man vädjar till den hjälp man kan få av dugliga och intresserade personer man skall vinna mera, än om man blott förlitar sig på pappersparagrafer. Ännu mera, jag går så långt, att jag säger, att just detta personliga element är själva själen i de system, varom nu är fråga. Det gäller icke bara att säga, att den eller den kategorien skall utestängas, därför att vederbörande icke förstå att rätt bruka dessa drycker eller, rättare sagt, därför att de visat sig missbruka dem utan det gäller att vid de individuella fallen se till, hur man skall handla, och detta icke blott ifråga om spritdryckers utminuterung utan även beträffande mycket annat, som därmed äger samband.

Nu säger man: Ha vi icke märkt tillräckligt, att i kommunerna saknas i många fall den rätta förståelsen för vad här är ifråga? Ja, det må vara sant! Men i mån som lagstiftningen fortgår och man ser, att man har medel i sin hand att komma längre ifråga om missbrukets bortarbetande, skall man finna, att uppfattningen på många håll blir en annan och att man har till sitt förfogande de personliga krafter, som behövas. Detta är för mig ett tillräckligt talande skäl för att hålla på de bestämmelser, som i detta stycke föreligga i Kungl. Maj:ts förslag.

En annan punkt, varom striden nu står het, är den, om man skall våga att låta dem, som önska en måltidsdryck av ur nykterhetssynpunkt ofarlig beskaffenhet, använda och ur lagstiftningssynpunkt förbjuda en maltdryck av sådan alkoholhalt, som här föreslagits eller 3.6 volymprocent. Att den ställning Kungl. Maj:st intagit i propositionen, i detta avseende är nog så stark, därpå finner jag bevis i den omständigheten, att även de, som önska gå längre i restriktionsanordningar, dock skänka erkännande åt att det behöves en måltidsdryck, en maltdryck, som är svagare än ölet, men bättre än svagdricka och för den skull kräva en utredning.

Nu kan man tvista om tiondelar och fråga, om 3.6 % är den rätta alkoholhalten. Man anför givetvis mot mig, att den auktoritet, jag åberopat, själv sagt, att ur nykterhetssynpunkt äro de drycker, varom här är fråga — vi kunna ju kalla dem lagrade drickor — ingalunda alldeles ofarliga. Men han tillägger, att som måltidsdryck kan man utan fara frigiva dem. Man invänder, att samma auktoritet motsatt sig dessa dryckers fullständiga frigivande. Jag vill påpeka en liten omständighet, som kanske en del av dem, som läst professor Thunbergs betänkande, förbigått, nämligen att en av hans mest citerade satser återfinnes inom parentes. När jag läste hans betänkande, frågade jag mig: är icke detta bevis för att en viss tveksamhet rådde hos den, som skrev detta betänkande, då dessa ofta citerade ord sattes inom parentes? Min tro är, att det icke varit långt ifrån, att detta uttalande uteblivit.

Vidare vädjar jag till den personliga erfarenhet, som vi kunna ha litet var, angående de lagrade drickorna. Ja, man kan

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

säga, att det kan visas, att vid omättlig förtäring av dessa drycker ha ur nykterhetssynpunkt synnerligen nedslående resultat förekommit, och jag är beredd att få höra bevis för denna åskådning. Men om det är sant, att man kan åstadkomma en smaklig måltidsdryck av den styrka, som det nu är fråga om, så bör man kunna hoppas att i den mån tekniken utvecklas och i den mån tvång uppstår att ägna sig åt tillverkning av dessa svagare drycker på den grund att de tränga undan ölet allt mer och mer. i samma mån skall man lyckas åstadkomma en dryck. som i alkoholhänseende närmar sig den lägre gräns, som nykterhetsvännerna eftersträva. Att det finnes någon sådan gräns, liggande mellan $2\frac{1}{4}$ och 3.6 procent som nykterhetsvännerna kunna godkänna. tror jag mig finna i de motioner, som på sin tid väcktes i denna kammare av förbudsvänner och däri fastslagits, att man önskar gränsen satt till 3 procent.

Nu säga icke motionärerna, om det här gäller vikt- eller volymprocent, men det kan väl icke gärna vara fråga om något annat än volymprocent, eftersom denna förekommer i den nuvarande öllagstiftningen. Skulle nu en ny gräns vid 3.6 volymprocent fastställas, så lär man icke våga gå denna gräns alltför nära, utan torde hålla sig några tiondelar under densamma. Är det då omöjligt att tänka sig, att tekniken kan komma att närma sig mer och mer 3 procent, och därmed den punkt, dit auktoriteterna inom nykterhetslägret förklarar sig kunna gå med? Säkerligen icke. Och icke nog härmed, utan om vi möjligen skulle lyckas i våra bemödanden att med de halvstarka maltdryckerna undantränga de starkare och ur nykterhetssynpunkt farligare dryckerna, så torde den näring, som hittills befattat sig med att huvudsakligen framställa de starka dryckerna, komma att ägna sig åt försök att åstadkomma ännu svagare drycker, för att nå den kundkrets, utan vilken man icke kunde få en tillräckligt omfattande försäljning. På detta sätt hade vi på en omväg — om man kan kalla detta för en omväg — nått ett resultat, som låter oss bibehålla en stor näring, mot vilken våra nykterhetsvänner med sådan energi vänt sig, men bibehålla den i det ur deras synpunkt godas tjänst, och samtidigt hade vi åstadkommit en dryck, som även de längre gående nykterhetsvännerna sökt efter och väntat på.

Med stöd av detta vågar jag antaga, att det skulle vara ett klokt drag, om vi nu ginge med på Kungl. Maj:ts förslag och därmed bidroge till skapandet av en ny grupp av halvstarka maltdrycker, innehållande mellan $2\frac{1}{4}$ och 3.6 volymprocent alkohol.

Jag har nu berört två av de huvudpunkter i vilka Kungl. Maj:ts förslag skiljer sig från det förslag, som grundar sig på nykterhetskommitténs betänkande; det finnes ju också annat, som skiljer dessa förslag åt. Men enligt min uppfattning äro dessa två punkter de väsentliga och jag har därför tillåtit mig att något utförligare uppehålla mig vid dem.

Nu har i första kammaren Kungl. Maj:ts förslag blivit antaget. Huru skulle det nu vara — jag frågar detta, ehuru jag vet,

att frågan icke har mycken reell betydelse — om, sedan frågan om det lokala vetot, såvitt jag kan förstå, har förfallit genom det avslag, som första kammaren givit, denna kammare ginge med på Kungl. Maj:ts förslag? Man skulle därigenom få en lag, som enligt mångas åskådning innebure ett ofantligt framsteg, vad man än må säga om detaljerna. Om det är så, som det sagts mig, att, om denna kammare tar utskottets förslag, någon sammanjämkning icke skulle kunna ifrågakomma så skulle åter ett sådant beslut medföra att vi arbetat för att få fram ett gott nykterhetsförslag av starkt restriktiv natur, men allt vårt arbete hade tills vidare varit förgäves. Man kan säga sig: det gör intet, vi taga upp kampen på nytt och skola nog taga igen den förlorade tiden. Min tro är, att man kan misstaga sig i detta stycke, och att det vore lyckligt, om riksdagen enade sig om att taga det föreliggande kungl. förslaget och såge till, i vad mån det kan komma att visa sig uppfylla de förväntningar, som jag vågat ställa på detsamma. Jag förutser väl, att här kommer en rad av anmärkningar, men jag tillåter mig framhålla denna synpunkt: kanske skall det längre fram visa sig, ifall det icke lyckas, att nu få ett positivt resultat, att man försuttit ett gott tillfälle. Jag vet, att man kan säga: det dröjer ju länge, innan detta förslag kommer i sin fulla tillämpning, och det är måhända en nog så vägande invändning. Men vad är det då det gäller? Jo, man har föreslagit, att tillämpningen av detta restriktiva system icke skulle börja förr än 1921. Men tror någon att vi under tiden skola vara överksamma på detta område? Tro ni icke, mina herrar, att överallt i landet skall vetskapen om att den tidpunkt närmar sig, då detta blir lag, jämte exemplen från andra orter verka, att man frivilligt tillämpar lagens bestämmelser? Under tiden har man tillåtit dem, som arbeta i de näringar, som måste bli starkt berörda av den lagstiftning, som det här är fråga om, att inrätta sig efter de nya förhållandena. Jag vet, att det icke finnes mycken förståelse för vad jag nu säger, men jag säger det i alla fall. Vi veta, att öl- och vinhandeln nu kan försiggå i samband med handeln med andra varor. Förslaget innebär, att denna kombination skulle upphöra: de handlande, som nu sälja vin och öl vid sidan av sin egentliga handel, skola upphöra att befatta sig med denna dubbla näring. Många av dem handla med vin i så stor utsträckning, att denna handel utgör en mycket väsentlig del av deras affär. Genom den övergångstid, som yrkas i förslaget, kunde dessa förhållanden avvecklas och detta möjligen — det är åtminstone min tro — tidigare än 1921, och måhända skulle man nå så långt, att mängden omedelbart avstode från att handla med vin eller öl och skaffade sig ersättning i handeln med svagare drycker, ja, varför icke med de fullkomligt alkoholfria dryckerna, som så småningom synas vinna allt större avsättning. Jag vill gärna medgiva, att jag tror, att denna synpunkt av nykterhetsvännerna tillmätas jämförelsevis underordnad betydelse, men den tål väl vid att framhållas.

Man vänder sig vidare mot bestämmelsen om den långa över-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

gångstiden för den egentliga vinhandeln, men även härvidlag tror jag, att det kan finnas utvägar till förebyggande av missbruk eller skada genom denna handel under övergångstiden. Så länge vi av hänsyn, som jag icke kan eller vill beröra, måste taga med i räkningen förhållandet till andra makter, kan det vara nyttigt, att denna svenska näring finge bestå, ehuruval under de särskilda former och i den mindre omfattning, som nu ifrågasätts. Därigenom skulle man kunna vinna, att man under tiden kunde finna ut former för att oskadliggöra den mindre önskvärda trafik, som kan uppkomma i fråga om importen. Jag är viss om, att det skulle icke dröja lång tid, innan förhållanden inträdde, som visade att den begränsade vinhandeln icke vore till förfång för nykterheten här i landet.

Går det så, som jag vågat skissera, vore det vunnit, som vi vilja vinna, så länge vi icke eftersträva det rena förbudet. Vi hade vunnit garantier mot missbruk av alla alkoholhaltiga drycker, och jag tror, att vi skulle hava vunnit dem i långt högre grad än de flesta av nykterhetsvännerna vilja föreställa sig. Under alla förhållanden ha dessa tankar, som jag här tagit mig friheten uttala, i väsentlig grad varit bestämmande vid avfattningen av Kungl. Maj:ts förslag i nu föreliggande avseende, och att detta uppburits av verklig vilja att åstadkomma ett resultat, som från nykterhetssynpunkt är tillfredsställande, behöver jag icke säga herrarna. Den, som själv länge levat med i våra svenska förhållanden och sett, huru de gestaltat sig i fråga om missbruk av alkoholhaltiga drycker, han kan icke undgå att vara nykterhetsvän, även om han icke ställt sig i de direkt kämpande nykterhetsvännernas led, och det är väl ingen av oss givet att kunna säga, vad som är det enda rätta: det finnes väl fog för den uppfattningen att det är nödvändigt att gå försiktigt fram för att icke riskera, att stämningen och uppfattningen i landet icke förmå bära upp de restriktiva åtgärder, som man vill lagfästa. Jag vågar tro, att det föreliggande förslaget väl ansluter sig till vad som under den närmaste tiden kan vinnas, och det utesluter ingalunda fortsatt arbete för längre gående reformer efter dess antagande. Från första stunden kunna nykterhetsvännerna fortsätta sitt kraftiga arbete och under alla förhållanden kunna de vänta förståelse för detta arbete även från deras sida, som icke kunna gå lika långt som de, ty det medgiva vi gärna och villigt alla, att hade man icke denna energiska förtrupp, så vore säkerligen ingen framgång möjlig.

Med dessa ord, herr talman, vill jag också hava uttalat den förhoppningen, att hurudant resultatet i denna kammare än må bli, man icke i det beslut, man fattar, måtte inlägga någon protest mot det försök, som här är gjort, att samla båda kamrarna till en kraftig handling, utan anse det kungl. förslaget som ett ärligt menat bidrag till en effektiv och för hela vårt folks framtid lycklig nykterhetsreform.

Herr Källman: Herr talman! Jag begärde ordet i början av herr finansministerns anförande för att göra invändning i en punkt, där jag förvärvat en mera ingående erfarenhet, men jag vill även säga ett ord om vad som senare anförts.

Herr finansministern har ju varmt och vältaligt vädjat till kammaren att antaga Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror icke, att jag behöver bemöta den vädjan, därför att under hela dagen har man diskuterat det spörsmålet, huruvida Kungl. Maj:ts förslag har någon nykterhetseffekt, och en av dem, som är rätt inne i spörsmålet, har bedömt den kungl. propositionen så, att densamma upp-tager till formen nykterhetskommitténs förslag men samvetsgrant utmönstrat allt, som har verklig nykterhetseffekt. Det är självklart, att vid sådant förhållande denna kammare ej gärna kan vara tillfreds med det förslag, regeringen framlagt.

Först och främst möter oss ju den betänkligheten, att vi skulle få en maltdryck med upp till 3,6 procents alkoholhalt, som blir alldeles frigiven, och det har tidigare framhållits, vilken fara med hänsyn till nykterhetstillståndet det innebär. Herr finansministern anser vidare, att det Brattska systemet är verkligt effektivt. Då vill jag framhålla, att det kan man säga, att det är under förutsättning, att man uppställer vissa objektiva grunder, efter vilka de, som tidigare missbrukat alkoholen, avstängas från hemköpsrätt. Något sådant föreslås icke alls i den kungl. propositionen, utan där blir det beroende på vilket intresse, kontrollstyrelsen och respektive spritbolagsstyrelser ha för saken. Jag vill säga, att jag tror icke, att det är något vidare behagligt för en spritbolagsstyrelse att utan att objektiva grunder äro fastställda, avstänga den ena efter den andra från hemköpsrätt. Jag är medlem av styrelsen för ett spritbolag, och jag får säga, att om vi icke hade vissa bestämda grunder fastslagna, efter vilka vi kunde avstänga folk från rätt till inköp av spritvaror, så vore det otrevligt att vara ledamot i spritbolagsstyrelsen.

Nu är det lätt att taga fram listor, som man fått från fattigvårdsstyrelsen, listor, som man fått från polisen och barnavårdsnämnden o. s. v. och se efter, om sökanden är upptagen på någon av dessa listor. Är han det, får han givetvis ingen motbok, ty det är så i förväg bestämt. Det är mycket lätt, att när han kommer och frågar efter motboken, säga till honom, att på grund av att ni är upptagen på den ena eller den andra listan, föreligger hinder för hemköp. Hade man icke de där listorna bakom sig, skulle vissa personer nekas hemköpsrätt alldeles godtyckligt. Jag tycker, att det är orimligt helt enkelt att göra på det sättet. Ja, detta är alltså en av de punkter, som äro så viktiga, att jag för min del icke kan gå ifrån den.

Vad frågan för övrigt vidkommer, kan jag icke förstå, att någon sammanjämkning kan bli möjlig. Jag vet knappast, på vilket sätt man skulle kunna astadkomma den. I bevillningsutskottet har det tidigare under frågans förberedande behandling mycket tydligt sagts ifrån, att någon kompromiss icke är möjlig,

Ang. brännvins- samt vin- och öl-handels ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

med mindre det lokala vetot kommer med i densamma. Men kommer det lokala vetot med är man från vårt hall beredd att göra långtgående medgivanden i avseende å försäljningsreformen. Den kommunala självbestämmningsrätten är ju ändå det centrala i hela förslaget, och densamma har synnerlig betydelse för landsbygden, och åtminstone mindre och medelstora städer. Med hänsyn till dessa omständigheter tror jag icke, att det är möjligt att släppa denna viktiga del av frågan. Men därav följer att man icke kan reflektera på Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Herr finansministern betygade i sitt anförande nyss, att det av honom framlagda förslaget till försäljningslagstiftning vore ett ärligt menat försök till en verklig nykterhetsreform. Jag vill i anledning därav förklara, att såvitt jag kan se, hava icke ens de mest extrema nykterhetsvännerna anledning att i ringaste mån be-
tvivla riktigheten av denna bekännelse. Det finnes ej anledning att tvivla på ärligheten i herr finansministerns uppsåt. Men jag föreställer mig, att han å andra sidan är ense med mig därom, att bland dem, som hysa ett allvarligt uppsåt att nå ett verkligt resultat i detta hänseende, kan det finnas olika meningar om de föreslagna medlens effektivitet. Så är det nog i detta fall.

Det var särskilt två punkter, som herr finansministern uppehöll sig vid, två punkter i vilka skillnad råder mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, nämligen dels frågan om de individuella restriktionerna och dels frågan om alkoholgränsen. Vad de individuella restriktionerna beträffar, framhöll herr finansministern, att skillnaden var den, att Kungl. Maj:ts förslag endast upptog själva principen för dessa individuella restriktioner, men lämnade åt tillämpningen att i detalj utforma dessa, varemot utskottets förslag fastslår detaljerna i lagen. Herr finansministern karakteriserade denna skillnad ytterligare så, att utskottet och nykterhetskommittén underskattat vårt folks förmåga att sörja för att lagens bestämmelser bli levande, i det att kommitténs och utskottets förslag vilade på förtroende endast till pappersparagrafer, då däremot Kungl. Maj:ts förslag vilade på tilltro till själva folket. Jag undrar ändå, om icke herr finansministern sålunda ställt problemet alltför fördelaktigt för sig själv. Även utskottets och kommitténs förslag vila nämligen givetvis på den förväntan, att det skall finnas personer, som äro villiga och ha förmåga att tillämpa och i livet utföra de föreslagna lagbestämmelserna.

Jag vill emellertid gärna erkänna, att den tanke, som ligger under Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende, är sådan, att man kan resonera om den. Jag vill icke säga, att den i och för sig är oriktig. Det låter säga sig, att innan erfarenhet vunnits på detta område, man icke bör fastslå detaljerna i lagen. Men när man försöker tänka sig in i huru sådana bestämmelser skola verka, finner man, att det skulle ställa sig ganska opraktiskt att göra

så, som herr finansministern förordat. En sådan anordning innebär nämligen mina herrar, att det ena försäljningsbolaget skulle fastslå restriktioner enligt det allmänna schemat på ett visst sätt, och det andra försäljningsbolaget använda en annan metod för att tillämpa samma princip. Följden skulle bliva, att den enhetligheten som måste finnas här, går alldeles förlorad, och att det följaktligen blir möjligt för de personer, som man vill avstånga från att köpa rusdrycker och vilka i det ena samhället verkligen bliva hindrade därifrån, i grannsamhället få möjlighet att göra det, och på sådant sätt vinner man icke syftet med en sådan lagstiftning. Till grund för dessa individuella restriktioner, ligger nämligen den tanken att det skall finnas ständig samverkan mellan alla försäljningsorganen, vilket ater förutsätter, att det ena organet även i detalj arbetar efter samma principer som det andra.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande.

(Forts.)

Den andra punkten, vari herr finansministern försvarade sitt förslag, var frågan om alkoholgränsen. Även i det avseendet vill jag gärna erkänna önskvärdheten av att i någon mån kunna frigöra försäljningen av de lätta drickorna; men, som herr finansministern själv erinrade, har från nykterhetsvänligt håll gjorts gällande den meningen att försäljningen av lagrade drickor upp till den alkoholhalt, som herr finansministern föreslår, d. v. s. 3,6 % icke utan risk kan alldeles lösgivas. Herr finansministern torde även få lov att erkänna, att hans egen sakkunnige, den på vars sakkunskap regeringsförslaget skulle vara grundat, i detta avseende stöder vår mening och icke herr finansministerns, d. v. s. han stöder den mening, som jag nu givit uttryck åt, och som jag för min del tror att man bland mina meningsfränder är villig att acceptera, nämligen något större frihet för dessa drickor är önskvärd, men icke fullständig frihet för dem.

Jag vill i detta avseende erinra herr finansministern om ett yttrande av professor Thunberg, som förekommer på sidan 189 i den kungl. propositionen. Han säger där — och jag vill erinra, att detta yttrande står icke inom parentes — »alltför avsevärda risker äro under sådana förhållanden kända vid pilsnerdrickats likställande i försäljningsavseende med svagdricka, varigenom denna dryck ju skulle få utminuterats av varje handlande som så önskade, och varigenom det skulle stå var och en fritt att efter en enkel anmälan få utskänka drycker i obegränsade mängder. Skulle på det viset denna dryck fritt få göra sig gällande som en ymnigt använd förfriskningsdryck under pågående arbete och slutligen fritt och okontrollerat få konsumeras å varje även det minsta utskänkningsställe eller kafé, vore härmed, även om man tar hänsyn till det hämmande inflytande varans pris betingar, ett ur folknykterhetens synpunkt riskabelt tillstånd skapat.» Det torde väl ändå, herr finansminister, vara för mycket begärt av oss, att vi, i strid med detta mycket bestämda uttalande av herr finansministerns egen sakkunnige, skulle frigiva försäljningen av dessa drickor. Den sakkunnige säger ju uttryckligen, att därmed vore ett ur folknykterhetens synpunkt riskabelt tillstånd ska-

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

pat. Under sådana förhållanden hava vi ju mycket starka skäl att hellre stå kvar på vår ståndpunkt och säga: vi gå icke med på någon frihet för försäljningen av dessa lagrade drickor. såframt icke på samma gång föreligger förslag, som tillika skulle kunna vara ett skydd mot det fruktade missbruket. Således, trots den ärliga vilja, som vi även i detta avseende erkänna finnas i herr finansministerns försök, kunna vi dock icke, med öppen blick för de påtagliga olägenheterna, gå med på detsamma.

Herr finansministern vidrör även i sitt anförande frågan om möjligheten av en sammanjämkning mellan kamrarnas beslut i detta viktiga ämne. Jag vill för min del säga, i likhet med herr finansministern, att jag också skulle anse det vara önskvärt, om man kunde komma till ett verkligt resultat vid denna riksdag, ett resultat, om vilket man med gott samvete kunde säga, att det dock vore ägnat att i någon väsentlig mån arbeta i riktning mot det mål, varefter vi sträva. Men jag tror mig våga försäkra, att, skall ett sådant sammanjämningsförslag hava någon som helst utsikt att från vår sida kunna paräkna anslutning, så måste det dock ovillkorligen innehålla förslag om lokalt veto.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag vill ej gärna förlänga denna debatt, men kan dock icke underlåta att säga några få ord med anledning av herr finansministerns anförande.

Jag vill icke polemisera mot vad han yttrade angående pilsner-dricket. Jag har gjort det förut i dag i mina anföranden ett par gånger, och jag vill icke ytterligare säga något därom; jag vill blott gent emot hans varma vädjan till kammaren att acceptera Kungl. Maj:ts förslag säga, att även om han är livligt övertygad om att Kungl. Maj:ts proposition har stor nykterhetseffekt, det kan vara möjligt, att vi inom kammaren hava en annan mening. Jag förstår så innerligt väl, att då herr finansministern lagt fram sitt förslag, han har gjort det i den ärliga övertygelsen, att han därmed skulle gagna nykterhetssaken i vårt land, och det är ju alldeles tydligt och klart, att ett förslag, genomfört i den riktning, som här angivits, skulle i någon mån kunna förbättra tillståndet. *i någon mån*, som sagt, det kan man icke förneka. Det finnes emellertid något, som vi här i Sverige äro så vana vid, och som man även i en hel del andra länder är van vid, nämligen att alltid stanna på halva vägen och göra mycket små steg; men man skall dock icke taga något steg tillbaka, och det gör man, om man accepterar denna ökning av svagdricksgränsen.

Vi hava, i Sverige under en hel följd av år sökt jämka litet här och litet där på rusdrycksförordningen, och då dessa jämknningar icke egentligen hava givit oss någon större nykterhetseffekt, så anse vi, att vi hava skäl att kräva att ett genomgripande steg tages på en gång. Sveriges nykterhetsfolk står

enigt bakom den tanken, och då kunna omöjligen, förefaller det mig, vi, som äro absolutister i denna kammare, reflektera på Kungl. Maj:ts förslag. Det är en alldeles för liten förändring av de nuvarande bestämmelserna; vi kräva ovillkorligen mera genomgripande förändringar.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Vore det så, att Kungl. Maj:ts förslag skulle träda i kraft från och med den 1 januari nästa år, så måste man säga sig, att det vore mera bestickande; men då det skall hava en övergångstid av 6 år, måste herr finansministern förstå, att man icke nu kan vara beredd att taga ett sådant förslag. Andra kammaren har vid upprepade tillfällen, — jag ber att få understryka det, fastän det sagts förut i dag, men då var herr finansministern icke närvarande — uttalat sig för lokalt veto, och jag kan omöjligen se, att det är möjligt att taga ett förslag utan lokalt veto. Kan herr finansministern övertyga medkammaren om nödvändigheten att taga det lokala vetot, då skulle vi kunna låta tala vid oss om reformen i övrigt; men det är den skiljelinje, som går oss emellan, och den kunna nykterhetsvännerna omöjligen släppa.

Herr *Karlsson* i Fjäl instämde häruti.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på godkännande av 1 § i utskottets föreliggande författningsförslag samt vidare på godkännande av 1 § i det av Kungl. Maj:t framlagda motsvarande författningsförslaget; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i bevillningsutskottets föreliggande förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt 1 § i det av Kungl. Maj:t framlagda motsvarande författningsförslaget.

Omröstningen utföll med 107 ja mot 63 nej; och hade kammaren alltså godkänt 1 § i utskottets förslag.

2—11 §§; *överskriften till I kap.: II och III kap.: 61—77 §§.*

Godkändes.

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

78 §.

Utskottet föreslog följande avfattning av paragrafen:

78 §.

Bolag äger överenskomma med den, som äger rätt till partihandel med vin eller öl, att sådana från bolaget inköpta drycker jämväl må, med iakttagande av de av kontrollstyrelsen för sådant fall meddelade föreskrifter, av partihandlaren försändas direkt till köpare. Sådan försändning må dock ej ske till köpare, boende inom kommun, där på grund av kommunal folkomröstning rättigheter till detaljhandel med rusdrycker ej få meddelas.

Paragrafen föredrogs, varefter ordet begärdes av

Herr Lingström, som yttrade: I enlighet med mitt föregående anförande ber jag få yrka, att § 78 godkännes med uteslutande av sista punkten, som lyder sålunda: Sådan försäljning må dock icke ske till köpare, boende inom kommun, där på grund av kommunal folkomröstning rättigheter till detaljhandel med rusdrycker ej får meddelas».

Härpå anförde

Herr Rune: Jag skall be få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner på dels godkännande av utskottets förslag till avfattning av förevarande paragraf, dels ock godkännande av samma förslag med den ändring däri, som yrkats av herr Lingström; och godkände kammaren utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

79 §.

Godkändes.

80 § skulle enligt utskottets förslag hava denna avfattning:

80 §.

Spritdrycker må ej till någon utminuterats i större myckenhet än en liter i kalenderveckan.

Efter därom skriftligen gjord framställning äger dock bolag, om särskilda skäl föreligga, medgiva köpare rätt att för visst tillfälle eller tillsvidare inköpa större myckenhet än sålunda stadgats.

Uti avgiven reservation hade herr *Ollas A. Ericsson m. fl.* yrkat, att paragrafen skulle erhålla följande lydelse:

80 §.

Spritdrycker — — — — — kalendervecka.

Efter därom skriftligen gjord framställning äger dock bolag, om särskilda skäl föreligga, medgiva köpare rätt att för visst tillfälle inköpa större myckenhet än sålunda stadgats.

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

Sedan paragrafen föredragits, yttrade

Herr Källman: Herr talman! Som herrarna behaga finna. äro vi flera, som vid denna punkt avgivit en reservation. I första stycket av denna paragraf har utskottet bestämt en viss maximikvantitet, bestämt att »spritdrycker ej må till någon utminteras i större myckenhet än en liter i kalenderveckan.»

Men sedan kommer det andra stycket i samma § och väsentligen upphäver det första, i det att utskottet icke blott vill ge motboksinnnehavare rätt att därutöver köpa för »visst tillfälle» utan även att köpa hur mycket som helst »tillsvidare». Det är klart att i flertalet fall kommer detta senare förhållande att bli regel. I stället för att detta skulle vara ett undantag kommer det nog i praktiken att visa sig, att motboksinnnehavaren får köpa hur mycket som helst tillsvidare, d. v. s. tills han blir upptagen på någon av de listor, som diskvalificera honom från hemköpsrätt.

Det har nyss sagts, att man borde lägga erfarenheten till grund för den lagstiftning, som här skall ifrågakomma. Jag vill då erinra om, att för en hel del bolag har man redan nu bestämt maximikvantiteter, som till och med äro mindre än den som här ifrågasatts. Jag har sålunda här ett reglemente för Södertälje spritbolag, där maximikvantiteten utgör antingen 10 liter i kvartalet eller en liter i veckan.

Jag anser, att ett bifall till paragrafen oförändrad, såsom utskottet här föreslagit den, skulle betyda, att personer komma att missbruka spritdrycker i rätt stor utsträckning.

Då det för övrigt är en av fundamentalprinciperna för denna lag, att man får en maximikvantitet bestämd, så ber jag att få yrka bifall till den av herr Ollas Ericsson m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Sandler* och *Karlsson* i Fjäl.

Herr Pettersson i Södertelje: Herr talman, mina herrar! Här förefinnes ju enighet om två saker, nämligen dels därom att en maximibestämmelse rörande utminutering av spritdrycker är behövlig, och dels därom att en sådan maximibestämmelse ej kan få gälla undantagslöst. Men när det gäller att formulera undantaget, skilja meningarna sig åt. Utskottet har föreslagit, att bolag skulle kunna meddela undantag från maximibestämmelsen dels tillsvidare och dels för visst tillfälle, när särskilda skäl föreligga. Reservanterna däremot vilja, att bolag endast skall ha rätt att medge undantag för visst tillfälle om särskilda skäl föreligga.

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

Nu sade den föregående ärade talaren, att såsom utskottet har formulerat undantaget, har man i det andra stycket alldeles upphävt vad som stadgas i det första. Jag tror, att det ligger en betydlig överdrift i detta påstående, liksom även i talarens antagande, att det i praktiken skulle komma att ställa sig så, att alla, som begära att få överskrida maximibestämmelsen, skulle få sin begäran bifallen. Mot detta talarens antagande strider formuleringen av bestämmelsen i andra stycket. Det heter nämligen där, att bolag äger »om särskilda skäl föreligga medgiva köpare rätt etc.» vilket ovillkorligen innebär, att undantaget ej skall bli gällande, som om det vore regel.

Det är utan tvivel riktigt, som talaren och reservanterna förmena, att ett sådant undantag kan missbrukas. Men mot ett eventuellt missbruk av ett dylikt undantag har ju bolaget den utvägen att draga in tillståndet, och det är väl att vänta med den stränga kontroll, under vilken man tänkt sig bolagen skulle komma, att det skulle ses till, att man också begagnade sig av denna möjlighet att reagera mot missbruken. Om man endast tänker på, hur olika förhållandena kunna ställa sig för olika kunder, synes det mig vara obilligt — då man under nuvarande förhållanden erkänner, att undantag skola få finnas — att beträffande vissa kunder, som för övrigt äro pålitliga och respektabla, begära, att de för varje gång de begagna sig av undantaget skola komma med en särskild framställning. Jag tror därför, att det är oriktigt att i detta avseende gå så långt som reservanterna gjort.

Det är ju så med åtskilliga bestämmelser, som förekomma i en försäljningslagstiftning sådan som det nu föreliggande förslaget, att de äro ägnade att väcka kritik, missnöje och opposition. Det kan icke undvikas; sådant får man finna sig i, när man är övertygad om, att den bestämmelse, som väcker missnöje, i alla fall är ägnad att åstadkomma ett bättre nykterhetstillstånd. Men om man ej kan klart påvisa en sådan följd av en restriktion, bör man icke utsätta sig för förargelse och ovilja, ty icke bör man väl framkalla förargelse i onödan. Detta är emellertid just vad man enligt min tanke skulle göra genom att bifalla reservanternas framställning, och därför skall jag bedja att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Rune* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på bifall till den av herr Ollas A. Ericsson m. fl. avgivna, vid paragrafen fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammarerna godkänner 80 § i bevillningsut-

skottets föreliggande förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit den av herr Ollas A. Ericsson m. fl. avgivna vid paragrafen fogade reservationen.

Voteringen utvisade 69 ja, men 91 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit den av herr Ollas A. Ericsson m. fl. vid paragrafen avgivna reservationen.

Ang. brännvins- samt vin- och öl-handelns ordnande.
(Forts.)

81—83 §§; överskriften till V kap.: 84—87 §§.

Godkändes.

88 §.

Utskottet hade föreslagit, att paragrafen skulle lyda sålunda.

88 §.

1. Utminutering av rusdrycker må äga rum endast söckendagar under högst åtta timmar, dock ej före klockan 9 förmiddagen eller efter klockan 6 eftermiddagen.

2. Utskänkning av spritdrycker må begynna tidigast klockan 12 middagen samt utskänkning av vin och öl tidigast klockan 9 förmiddagen; och må utskänkningen ej fortfara längre än till klockan 10 eftermiddagen.

Utskänkning av rusdrycker, som äger rum å sön- och helgdagar eller å andra dagar före klockan 3 eftermiddagen, vare tillåten endast vid måltider åt spisande gäster.

Under högmässogudstjänst vare all utskänkning förbjuden.

3. Där särskilda omständigheter anses föranleda behov av att tiden för utskänkings avslutande bestämmas senare än till klockan 10 eftermiddagen eller att utskänkning av rusdrycker annorledes än vid måltid åt spisande gäster äger rum under sön- och helgdagar med början efter klockan 3 eftermiddagen, äger Konungens befallningshavande efter framställning i stad av stadsfullmäktige och på landet av kommunalstämma samt efter magistrats eller kommunalnämnds hörande därom förordna.

I fråga om denna paragraf hade reservation avgivits av herr Ollas A. Ericsson m. fl., vilka yrkat, att tredje momentet skulle erhålla följande lydelse:

3. Där särskilda omständigheter — — — — under sön- och helgdagar med början efter kl. 7 eftermiddagen, äger Konun-

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

gens befallningshavande — — — — — därom förordna.

Efter föredragning av paragrafen erhöles ordet av

Herr Jonsson i Hökhult, som anförde: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den av herr Ericsson m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Härpå yttrade

Herr Rune: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner på dels godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, dels ock godkännande av samma förslag med den ändring däri, som innefattades i den av herr Ollas A. Ericsson m. fl. vid paragrafen avgivna reservationen, fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

89—94 §§; överskriften till VI kap.; VII och VIII kap.; 128—130 §§.

Godkändes.

At 131 § utskottets förslag hade givits denna avfattning:

131 §.

Den, som efter överlåtelse enligt 17 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin idkar utminuteri- ning av rusdrycker, och den, som jämlikt 13 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl idkar utminuteri- ning av vin, som ej är förenad med handel med andra varor än spritdrycker, må, om han före den 1 januari 1917 hos kontrollstyrelsen därom gör anmälan, under en tid av fem år efter sistnämnda dag utan särskilt tillstånd fortsätta försäljningen ifråga, dock blott i den ordning, som i II kapitlet föreskrives för partihandlare. Det åligger kontroll- styrelsen att på nu avsedd försäljningsidkares framställning meddela nödiga föreskrifter för att underlätta försäljningen av det lager av ifrågavarande drycker, som han vid tiden för förordningens trädan- de i kraft innehar.

Reservation hade likväl avgivits av herr Ollas A. Ericsson m. fl., vilka föreslagit följande lydelse av paragrafen:

131 §.

Den som — — — — — under en tid av tre år — — — — — innehar.

Paragrafen föredrogs, varefter

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

Herr Sandler yttrade: Som kammaren finner, är det en reservation vidfogad utskottets betänkande vid denna paragraf. Nykterhetskommittén hade föreslagit, att den respittid, som borde lämnas vinhandlarna, skulle sättas till tre år, men utskottet har följt Kungl. Maj:ts förslag och för sin del hemställt, att denna tid skulle sättas till fem år.

Det har i Kungl. Maj:ts proposition icke angivits någon annan motivering än den som innehålles i propositionen uttalande om att det ansåges böra vara något längre tid. För nykterhetskommitténs förslag om tre år talar däremot det skälet, att det alltid varit så, att dessa rättigheter upplåtits på en tid av tre år. Det skulle sålunda, om man här följde utskottsmajoritetens förslag, bli så, att man gäve dessa vinhandlare en längre rättighetsperiod än vad de haft under de gamla bestämmelserna. Detta synes mig vara ett skäl, som starkt talar till förmån för den ståndpunkt, nykterhetskommittén intagit, och man kan väl icke säga, att det blir någon så särdeles kort tid, som dessa vinhandlare få på sig att avveckla sina affärer. Lagen träder i kraft först år 1917, och därefter ha vinhandlandena tre år på sig för att avveckla sina affärer och realisera sina lager. Om beslut i ärendet fattas nu, behöver denna realisering således icke vara verkställd förrän år 1920.

Då jag därför icke kunnat finna någon grundad anledning att frångå vad som från början föreslagits av nykterhetskommittén, skall jag be att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Med herr Sandler förenade sig herrar *Källman* och *Karlsson* i Fjäl.

Härpå anförde

Herr Rune: Herr talman! Orsaken till att utskottet föreslagit en respittid av fem år är, att denna bestämmelse i alla fall ju innebär ett ganska kraftigt ingrepp i dessa handlandes rörelse, och man får väl ändå ej gå alltför hårdhänt fram i detta hänseende. För min del ser jag saken så, att om det blir två år förr eller senare, som denna bestämmelse träder i kraft, har det ingen vidare stor betydelse i nykterhetshänseende. Huvudsaken är, att man här får fastslaget, hur det skall vara ordnat och att man får en tid bestämd, då saken skall vara klar. Jag tror, att det skulle vara lämpligt och göra ett mycket gott intryck, om kammaren visade dessa näringsidkare, som i alla fall under denna tid bedrivit en fullkomligt laglig näring, denna lilla hänsyn, som här är föreslagen.

Jag skall på denna grund, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 72. 4

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Sedan herr talmannen givit propositioner å de under överläggningen gjorda yrkandena biföll kammaren den av herr Ollas A. Ericsson m. fl. vid paragrafen fogade reservationen.

132 § föredrogs härpå. Därvid yttrade

Herr Källman: Herr talman! Jag har begärt ordet endast emedan i denna paragraf insmugit sig ett tryckfel. Första stycket av paragrafen skall nämligen enligt utskottets mening ha följande lydelse: »1) Rusdrycker, som före den 1 januari 1917 från utlandet inkommit till riket, må från och med sagda dag icke av tullverket utlämnas till annan än den, som enligt 10 § äger rätt till införsel av sådana drycker; dock att den, som enligt 131 § äger rätt att efter nämnda dag fortsätta försäljning av rusdrycker, må under tiden för denna rättighets bestånd äga utbekomma sådana drycker, som för hans räkning inkommit och angivits till förtullning eller till uppläggnig å nederlag eller transitoupplag före utgången av år 1916.» Ävenså hemställes att siffran 135 i andra stycket måtte utbytas mot 131.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till paragrafen i denna lydelse.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren det av herr Källman framställda yrkandet.

Överskriften till IX kap.; förordningens rubrik.

Godkändes.

Övriga författningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställen i punkten 1:o) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslagen.

Punkten 2:o).

I sin allmänna motivering hade utskottet på sidorna 20 och 21 i det tryckta betänkandet — efter att hava yttrat sig angående av Kungl. Maj:t föreslagen ersättning till vissa gästgivare samt till de innehavare av rättighet till utskänkning av vin eller maldrycker, som avses i mom. 2 av övergångsstadgandena till nu gällande förordning angående försäljning av vin och öl — gjort följande uttalande:

»Beträffande ersättningsfrågan, rörande vilken friherre Fleming i motionen I: 104 och herr Bernh. Eriksson i motionen II: 163 i delvis olika syften föreslagit riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, får utskottet i övrigt anföra följande.

Med den utformning, som utskottet givit åt förslaget om förordning angående försäljning av rusdrycker, föreligger skäl att an-

taga, att ersättningsanspråk komma att resas vid genomförandet av denna förordning. Kungl. Maj:t och riksdagen hava också förutsett sådana framtida anspråk och i främsta rummet för att möta dem bildat statsverkets fond av rusdrycksmedel. Det hade givetvis varit önskvärdt, att utskottet nu kunnat förelägga riksdagen förslag till lösande av ersättningsfrågan, men de utredningar, som härför erfordras, äro av den natur, att det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att föranstalta om deras verkställande. Utskottet vill därför uttala den förvisningen, att, därest det förslag till förordning om försäljning av rusdrycker, som utskottet med detta betänkande framlägger, varder gällande lag, Kungl. Maj:t kommer att låta verkställa utredning av frågan, i vad mån ersättning bör utgå, ävensom förelägga riksdagen det förslag vartill utredningen kan föranleda.»

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.
(Forts.)

Häremot hade reservation avgivits av herr *Sandler m. fl.*, vilka ansett, att i stället för dessa båda stycken bort insättas ett stycke av denna lydelse:

»Beträffande ersättningsfrågan ansluter sig utskottet till den av en reservant inom nykterhetskommittén framförda uppfattningen, att tillräckliga skäl icke föreligga, som i övrigt motivera ersättning vid genomförande av en ur samhällssynpunkt nödvändig reglering av rusdryckshanteringen.»

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr Sandler: Herr talman, mina herrar! Denna punkt handlar, såsom kammaren finner, om vissa ersättningsanspråk, om viss utskottets hemställan att riksdagen skall medgiva ersättning till vissa gästgivare. I sammanhang med behandlingen av denna punkt i utskottet hemställde jag, om det icke vore lämpligt, att den allmänna ersättningsfrågan också berördes, och beträffande denna allmänna ersättningsfråga har vid detta betänkande fogats en reservation av mig m. fl., en reservation, vari yrkas, att i utskottets motivering ett par stycken, som handla om den allmänna ersättningsfrågan, skulle utgå och ersättas med ett annat stycke av följande lydelse: »Beträffande ersättningsfrågan ansluter sig utskottet till den av en reservant inom nykterhetskommittén framförda uppfattningen, att tillräckliga skäl icke föreligga, som i övrigt motivera ersättning vid genomförande av en ur samhällssynpunkt nödvändig reglering av rusdryckshanteringen.»

Jag ber att i största korthet få anföra några skäl till förmån för denna ståndpunkt. Det har rätt fullständig enighet inom nykterhetskommittén därom, att det icke kan föreligga några juridiska anspråk på ersättning från rusdryckshanteringens målsmän, för den händelse riksdagen skulle besluta en eller annan inskränkning i deras rörelse. Följaktligen är det uppenbart, att om man över huvud taget kan motivera några ersättningsanspråk, är det billighets- och lämplighetsskäl, man måste åberopa, och det är något som nykterhetskommitténs majoritet stött sig på. Jag kan

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

för min del icke medgiva, att vad som anförts vare sig av nykterhetskommitténs majoritet eller av bevillningsutskottets majoritet ger tillräckligt stöd för den ståndpunkt, som är uttryckt i utskottets betänkande. Det är visserligen endast i mycket svävande formulering givet på hand, att ersättningsanspråken här skola kunna räknas på tillmötesgående från riksdagens sida, då de framdeles komma att resas. Jag tror emellertid, att det är bäst, att man från början säger sin mening rent ut i denna angelägenhet och icke söker dölja den bakom någon formulering, som kan tolkas på många olika sätt. Vi ha några inom utskottet ansett oss böra reservera oss till förmån för ett bestämt uttalande, att dessa ersättningsanspråk icke böra tillmötesgå på grund av att icke tillräckliga skäl anförts. Det brukar ju anföras, att det här är fråga om en hantering, som är en lovlig näring liksom andra, och att då den drabbas av ett överraskande ingrepp, som göres i näringsidkarens rörelse, kunna följaktligen därmed motiveras anspråk på ersättning av statsmedel. Jag får säga, att jag kan icke finna, att det finnes någon större anledning, någon större principiell anledning till ersättningsanspråk än förut, då det gällde att genomföra den ena eller andra inskränkningen. Det är väl så, att om en rättighet försvinner, så försvinner den för närvarande utan att några sådana ersättningsanspråk anses böra ifrågakomma. Riksdagen har för några dagar sedan antagit en lag, som medför för vissa av denna näringsmälsmän högst betydande inskränkningar. Då var det aldrig tal om att ifrågasätta någon ersättning. Helt visst har man gått ut ifrån det resonemanget, att det är en näring, som är absolut nödvändig ur samhällets synpunkt och att då äro ersättningsanspråk delvis berättigade. Skulle man gå ut ifrån den ståndpunkten, att ersättning skall givas på grund av inskränkningar genom riksdagens beslut, kan man icke överskåda, till vilka konsekvenser det skulle kunna leda. Det är uppenbart, att så gott som all ekonomisk lagstiftning kommer att medföra ekonomisk förlust för den ena eller andra enskilde inom samhället. Skulle man fastslå den grundsatsen, att på grund av alla statsåtgärder, som medföra förlust i en eller annan punkt, ersättning av statsmedel skall utgå, då komma naturligtvis stora svårigheter att resas för reformarbetet, icke bara i denna punkt utan även i många andra avseenden. Det är uppenbart, att t. ex. tullagstiftningen medför sådana ekonomiska förluster, om man t. ex. gör en nedsättning av vissa tullsatser. Det är uppenbart, att den allmänna arbetarskyddslagstiftningen medför sådana förluster. Då kan jag verkligen icke se, att mälsmännen för den näring, som det här är fråga om, med större skäl kunna göra anspråk på ersättning än andra näringsidkare, som på grund därav, att samhället anser vissa åtgärder böra vidtagas, få vidkännas ekonomisk förlust.

Det är framför allt med hänsyn till dessa konsekvenser som vi ansett oss böra på denna punkt reservera oss, och jag skall därför, herr talman, tillåta mig att här yrka bifall beträffande

motiveringen till den reservation, som är avgiven av herr Sandler m. fl.

Herr vice talmannen, som under herr Sändlers anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Ang. brännvins- samt vin- och öl-handels ordnande.

(Forts.)

Herr Hamrin, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Såsom herrarna behagade finna, återfinnes under punkt 3 i bevillningsutskottets förevarande betänkande en hemställan om avslag å, bland annat, en motion av herr Bernhard Eriksson i Grängesberg. I denna motion yrkar herr Eriksson, att vissa åtgärder skola vidtagas från statsmakternas sida för att bereda bistånd åt vissa arbetare, dels i form av arbete och dels i form av understöd ur statsverkets fond av rusdrycksmedel. Den ärade motionären, och — jag förmodar även med honom den siste ärade talaren — förmena sålunda, att genomförandet av föreliggande förslag kan medföra ersättningsanspråk från visst håll, som äro berättigade. Då synes mig, som om man inte bör alldeles utesluta möjligheten att jämväl bereda ersättning åt andra, som genom ikraftträdandet av föreliggande lagförslag komma att bli ekonomiskt lidande. För min del vill jag inte göra någon som helst invändning mot det förslag, som i den av mig omnämnda motionen framförts, men jag inbegriper de erinringar, som i motionen blivit framförda, jämväl i det uttalande, varom här nu är fråga. Utskottet har ju för övrigt icke alls sagt ifrån, i vilken utsträckning eller till vilka personer ersättning skall utgå, utan vill göra gällande, att detta skall bli beroende på den utredning, som riksdagen förväntar, att Kungl. Maj:t skall komma att verkställa, och utskottet yttrar i detta avseende, att utredningen må visa, i vad mån ersättning må utgå.

Det synes mig sålunda, herr talman, som om man har allt skäl att bifalla utskottets hemställan i denna punkt och därmed också har besvarat vad som föreslås i motionen i andra kammaren nr 163. Jag tillåter mig följaktligen, herr talman, att yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr *Jonsson* i Hökhult instämde häruti.

Vidare anförde

Herr Sandler: Det föreligger ett missförstånd rörande innebörden av den motion, som avgivits av herr Eriksson i Grängesberg, såsom framgick av föregående talares anförande. Då detta missförstånd kanske är rätt så allmänt, så skall jag be att få upp-taga denna fråga till behandling.

Det yrkande, som framförts i motionen nr 163, går icke ut på att bereda de i hanteringen anställda arbetarna ersättning. Motionen går ut på, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och framläggande för nästkommande

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

riksdag av förslag till åtgärder i syfte att genom det allmännas kraftiga medverkan annat lämpligt arbete må vid inträffad arbetslöshet, förorsakad av den antagna försäljningsförordningen, skyndsamt beredas de arbetare, som äro anställda vid skattepliktiga bryggerier och hos vinhandlare, samt att dessa, till dess arbete kunnat erhållas, må erhålla nödigt understöd ur statsverkets fond av rusdrycksmedel.»

Som kammaren finner, innebär detta något helt annat, än att man skulle begära en ersättning åt dessa arbetare på grund därav att de få övergå till en annan sysselsättning. Då det reses ersättningsanspråk från arbetsgivarens sida i detta fall, så begär han ersättning för liden kapitalförlust eller för att han för framtiden anser sig icke kunna påräkna den inkomst, som motsvarar liden förlust av affärsvinst. Dessa ersättningsanspråk äro av helt annan karaktär, än vad här är fråga om i motion n:r 163. Det är en arbetslöshetsfråga, som det här väsentligen gäller. Yrkandet går ut på att bereda annat arbete åt dem, som bli arbetslösa, och till dess sådant arbete anskaffas, skall lämnas dem tillfälligt understöd. Således är det endast i konsekvens med den allmänna åskådningen, att kraftiga åtgärder böra vidtagas gent emot arbetslösheten, och att naturligtvis de böra vidtagas speciellt, då riksdagen beslutar åtgärder, vilka kunna på en eller annan punkt framkalla arbetslöshet, som detta skrivelseförslag blivit framställt.

Jag tror sålunda, att man icke rätteligen bör blanda ihop dessa bägge saker, såsom den föregående talaren gjorde. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Hamrin: Det hela är måhända intet att tvista om, men jag säger än en gång, vad jag förut betonat, att om man häruti vill lägga den meningen, att alla, som bli lidande, skola ha ersättning, så måste undersökningen gå ut på att visa, i vilken mån ersättningsanspråken äro berättigade med hänsyn till alla dessa, som genom lägen bli ekonomiskt lidande. Det är svårt att förstå själva innebörden i herr Sandlers resonemang, då han å ena sidan vill, såsom också jag vill, lämna arbetarna understöd, men å andra sidan icke alls vill godtaga några anspråk från deras håll, för vilka frågan är av betydelse både ur ekonomisk synpunkt och ur arbetssynpunkt. Ty man måste väl säga, att arbetsgivarna också ha något att uträtta, att de fullgöra något arbete.

Sålunda tror jag, att båda de synpunktar, som man här vill ha fram, kunna anses vara tillgodosedda i det uttalande, som utskottet gjort. Det är naturligt, såsom herrarna också förstå, att i denna punkt, som i många andra i det föreliggande betänkandet, utskottets majoritet bildats genom en ingången kompromiss, i det man å ena sidan borteliminerat de längst gående kraven, alltså i detta fall de, som gått ut på att redan nu ersätt-

ning skall lämnas, och å andra sidan undanröja de krav, som här avsett att fixera ersättningen till dess storlek eller som över huvud taget icke alls velat vara med om någon ersättning eller något understöd åt ifrågavarande arbetare.

Jag ber, på grund av vad jag här yttrat, att få vidhålla mitt yrkande.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den av herr Sandler m. fl. i avseende härå avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2:o) av utskottets förevarande betänkande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den av herr Sandler m. fl. i avseende härå avgivna reservationen.

Omröstningen utföll med 69 ja, men 77 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i fråga om motiveringen, som föreslagits i den av herr Sandler m. fl. i avseende härå avgivna reservationen.

Punkten 3:o).

Efter föredragning av punkten begärdes ordet av

Herr Sandler, som anförde: Herr talman! Då voteringen i den förra frågan fick den utgången, att kammaren godkände den vid denna punkt avgivna reservationen, och i överensstämmelse med det anförande, jag då höll, ber jag att här endast helt kort och gott få yrka bifall till motionen nr 163 i överensstämmelse med den reservation, som är avgiven vid betänkandet.

Vidare yttrade:

Herr Hamrin: Herr talman! Under förutsättning att kammaren förut hade bifallit utskottets motivering i den punkt, vi nyss voterade om, skulle jag för min del icke haft något emot att

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

ställa mig bredvid herr Sandler ifråga om denna motion och jämväl yrka bifall till den, men under nu föreliggande omständigheter förefaller det mig dock ganska egendomligt, att, om man utesluter ur motiveringen varje ord om ersättning till näringsidkarna, man då skall vara så ensidig, att man bifaller den reservation, som här herr Sandler yrkat bifall till, och vari föreslås utredning om i vad mån sådan ersättning — ty det kan icke bli något annat — skall utgå till de arbetare, som bli ekonomiskt lidande genom detta förslags upphöjande till lag. Det är väl i alla fall en inkonsekvens, som icke kammaren gärna kan göra sig skyldig till.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkt 3:o).

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag ber, med anledning av att det påståtts, att det icke finnes någon konsekvens i denna vår uppfattning, få understryka, att för de arbetare, som det här gäller, ha vi icke begärt, att de skulle få någon ersättning för kapitalförlust eller liknande, utan vi ha bara begärt, att staten skulle skaffa dem annat arbete, och jag är villig att utan vidare säga det, att skulle det gälla beträffande dessa bryggeriägare och andra, att staten skulle behöva giva dem arbete eller giva dem understöd för att de icke skola svälta, så skulle jag ögonblickligen gå med därpå, så nog blir det i detta avseende full konsekvens.

Herr Hamrin: Herr talman! De, som icke läst klämman i herr Erikssons motion, kunna möjligen få den föreställningen, att det skulle vara riktigt som han säger, men det är det icke, ty klämman lyder, som jag förut sagt: att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och framläggande för nästkommande riksdag av förslag till åtgärder i syfte att genom det allmännas kraftiga medverkan annat lämpligt arbete må vid inträffad arbetslöshet, förorsakad av den antagna försäljningsförordningen, skyndsamt beredas de arbetare, som äro anställda vid skattepliktiga bryggerier och hos vinhandlare, samt att dessa, till dess arbete kunnat erhållas, må erhålla nödigt understöd ur statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Det gäller sålunda icke blott arbete utan jämväl ersättning, därest de bli arbetslösa. Men jag har förut påpekat, att det finnes flera, som skulle bli arbetslösa och förlora i ekonomiskt avseende, och skola nu icke dessa beredas någon möjlighet att få ersättning, men den andra parten skall ha bådadera höll jag på att säga, förefaller det mig ändå vara en inkonsekvent ställning man intager.

Överläggningen var härmed slutad. Efter av herr talmannen till en början given proposition beträffande de i förevarande punkt först omnämnda fem motionerna blev utskottets hemställan ifråga om berörda motioner av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen i avseende å herr Erikssons i Grängesberg i punkten omförmälda motion nr 163 propositioner på dels bifall till utskotts hemställan i denna del, dels ock bifall till det av herr Sandler under överläggningen gjorda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande.
(Forts.)

§ 2.

Härefter föredrogs vart för sig sammansatta lag- och jordbruksutskottets memorial:

nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förekommande och släckning av skogseld; och

nr 5, angående ersättning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjäning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa memorial hemställt.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen, dels ock väckt motion om ändring i nämnda lagrum.

Ang. ändrad lydelse av § 20 regeringsformen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 134, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 20 regeringsformen.

De mål, som från krigsdomstolarna dragas under Konungens prövning, skola uti högsta domstolen företagas och avgöras. Tvenne militärpersoner av högre grad, dem Konungen härtill utser och förordnar, böra med domare jäv och ansvar, och utan särskilt arvode, sådana mål i högsta domstolen övervara och däröver rösta, dock må domarnas antal icke överstiga åtta.

I sammanhang med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping inom andra kammaren väckt motion, nr 232, däri hemstälts, att riksdagen ville såsom vilande i grundlagsenlig ordning besluta sådan ändring av 20 § regeringsformen, att tvenne militärpersoner av högre grad icke vidare skulle uti högsta domstolen deltaga i avgörandet av krigsrättsmål.

Ang. ändrad
lydelse av §
20 regerings-
formen.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen; och

2:o) att herrar Lindhagens och Perssons i Norrköping ifrågasvarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *K. J. Ekman, Kjellén* och *von Mentzer*; samt

av herrar *Waldén, Kropp* och *Sterne*, som ansett, att utskottet bort föreslå, att riksdagen med anmälan om, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke till alla delar kunnat antagas, måtte, med bifall till herrar Lindhagens och Perssons i Norrköping i ämnet väckta motion, antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 20 regeringsformen.

§ 20.

De mål, som från krigsdomstolarna dragas under Konungens prövning, skola uti högsta domstolen företagas och avgöras.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Waldén: Herr talman! Den förändrade lydelsen av 20 § regeringsformen, som Kungl. Maj:t här föreslagit och som utskottet tillstyrkt, avser ju en sådan formulering av denna paragraf, att det blir möjligt att icke endast under fredstid utan även under krigstid draga mål från krigsdomstolarna under Konungens prövning, vilka mål uti högsta domstolen skola företagas och avgöras.

Emellertid har Kungl. Maj:t och även utskottet bibehållit i denna paragraf den gamla lydelsen, enligt vilken även tvenne militärpersoner av högre grad böra med domares jäv och ansvar sådana mål i högsta domstolen övervara och däröver rösta.

Nu har i anslutning till denna kungl. proposition väckts en motion i denna kammare av herrar Lindhagen och Persson i Norrköping, i vilken hemställts, att i denna paragraf skulle borttagas just denna bestämmelse beträffande tvenne militärpersoner som bisittare i högsta domstolen. Detta har, som sagts, av utskottet avstyrkts, och skälet är huvudsakligen detta, att ett annat förslag från samma motionärer om, att militära bisittare icke skulle längre förekomma i underrätterna och i andra instans, av riksdagen avslagits. Dessa skäl ha emellertid av mig och ett par andra reservationer inom utskottet icke kunnat godtagas, varför vi i en reservation föreslagit, att just denna sista mening i § 20 i regeringsfor-

men skulle utgå och sålunda icke längre militärpersoner såsom bisittare här vara med vid avgörandet. Vi anse nämligen, att när man nu liksom förut i underrätterna och i andra instans, fortfarande skall ha militära bisittare, så har, vad den militära sakkunskapen kan ha att säga i dylika fall, redan tillräckligt kommit till sin rätt, och att därför i högsta domstolen, där den slutliga och högsta rättvisan ju skall skipas i sådana mål, som dragas inför denna domstol, icke det militära sidoinflytandet bör få ha något att säga. Det är icke endast onödigt utan kan till och med i vissa fall vara skadligt. Det är ju så, att i högsta domstolen ha vi den högsta juridiska sakkunskap vårt land kan frambringa representerad, och det torde giva tillräcklig säkerhet för, att en dom, som fälls i högsta domstolen även i sådana mål, skall vara både riktig och rättvis.

*Ang. ändrad
lydelse av §
20 regerings-
formen.*

(Forts.)

Det är med hänsyn härtill, vi som sagt icke kunna bifalla eller vara med om den formulering av 20 §, som nu av utskottet föreslås, utan yrkat i vår reservation, att paragrafen skulle få den lydelse, som där angives, enligt vilken endast den första punkten i paragrafen skulle stå kvar. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna vår reservation.

Herr Leander: Herr talman! Denna föreslagna ändring står givetvis i nära samband med den humanisering av krigslagarna, som riksdagen för några dagar sedan beslutade genom att antaga förslaget till ny strafflag för krigsmakten. Såsom vi känna, stannade ju kamrarna i något olika beslut rörande en hel del punkter, men båda kamrarna voro dock ense därom, att såväl i underrätten som krigshovrätten tvenne militära ledamöter skulle äga säte och stämna. Konsekvensen härav bjuder ju, att även i högsta domstolen de båda militära ledamöterna bibehållas. Tydligt kunna de där ännu mindre än i första och andra instans utöva något egentligt inflytande på domstolens beslut, men de kunna dock lämna upplysningar, som kunna vara värdefulla. Liksom man nu med rätta sagt, att den militära sakkunskapen ofta kan bli ensidig och därför behöver uppblandas med civilt element, kan man väl också säga, att även den juridiska sakkunskapen kan frestas att bli alltför formalistisk och att den därför också behöver uppblandas med ett annat element.

Herr Waldén trodde, att det rent av skulle vara skadligt, att dessa både militära bisittare bibehållas i högsta domstolen. Det är nu icke min tanke, utan jag anser att de, vilkas mål det här är fråga om, nämligen militärerna, kunna hava stor nytta av att ha ett par förespråkare i högsta domstolen, och jag tror icke, att de domar, som fällas av domstolen bli strängare, därför att tvenne militära ledamöter där ha säte och stämna. Det finnes intet skäl, varför man nu skulle avskaffa dessa båda militära ledamöter, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Räf instämde häruti.

Ang. ändrad
lydelse av §
20 regerings-
formen.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman! Den siste talaren påstod, att det ej fanns något skäl att avskaffa de militära bisittarna i högsta instans. Orsaken till att motionärerna påyrkat detta är, att vi anse, att det militära inflytandet bör tillbakakastas från sina bålverk inom det civila samhället och hänvisas till att vara en rent militär institution. Varför skola just militärerna överallt i domstolarna få sitta och skipa och döma som domare, när det gäller militärmål? Visserligen sade den siste talaren, att det kan vara bra att vid sidan av de civila domarne även ha ett annat element, men varför skulle man ha det så ordnat endast på det militära området? Skall man införa den principen, bör man väl införa den överallt och ifråga om alla mål. Men varför skola just *militärerna* ha den företrädesrätten att med sina synpunkter och åskådningssätt överallt få göra invasion i det civila samhället? Jag kan ej anse detta vara riktigt, och därför håller jag före, att de böra bort även här på de skäl, vi i motionen anført.

Vad nu angår frågan, huruvida det ej vore konsekvent, att när man har militära bisittare i första och andra instans även ha dylika i sista instans, har jag ej den uppfattningen som utskottet gjort gällande, utan delar den, som reservanterna uttalat. I första instans kan det vara någon mening med denna anordning, då de militära bisittarna där kunna tillföra domstolen någon personalkännedom, någon uppfattning om det speciella fallet, varför också möjligen kan vara motiverat, att de sitta som domare i det speciella fallet. Men så snart man kommit över första instansen, upphör, i allt högre grad ju högre man kommer, allt behov av något militärt meddelägarskap i det civila domstolväsendet. Och ha nu militärerna fått komma ända upp i andra instans, må det vara nog. Högsta instans däremot, som skall representera den civila översikten av all rättskipning och alla mål, bör, tycker jag, kunna vara befriad från detta meddelägarskap i själva domsrättens utövning. Behöver man några speciella upplysningar, kan man ju höra sakkunniga på det militära området, liksom man hör sakkunniga på andra områden, utan att de militära därför skola sitta som domare och döma i själva fallet. Detta är enligt min uppfattning alldeles obegripligt, det är en tradition, en obefogad makt, som militärväsendet har i det civila samhället, och som nu framför allt under världskrigets belysning bör på alla områden och i alla länder kastas tillbaka ur sina obehöriga bålverk. Ur den synpunkten tillåter jag mig yrka bifall till reservationen.

Herr Leander: Herr talman! Herr Lindhagen ville göra gällande, att när det fordras militärkunskap i detta fall, så bör även i andra fall det juridiska elementet uppblandas med sakkunniga på andra områden. Jag vill då påminna om att i våra häradsrätter sitta nämndemän, så att där, kan man säga, har det juridiska elementet blivit uppblandat med sunt och praktiskt bondförstånd, vilket ju också visat sig lända till nytta. Man bör för övrigt komma ihåg, att dessa båda militära bisittare i högsta

domstolen skola vara militärer av högre grad, och jag tror ändå, att man hos sådana militärer kan finna en mer vidsynt blick, än vad förhållandet kan vara hos yngre militärer utav lägre grad, och på grund härav tror jag fullt och fast, att de, vilkas mål skola avgöras, ha nytta utav att det därvid finnes just militära bisittare i högsta domstolen.

*Ang. ändrad
lydelse av §
20 regerings-
formen.
(Forts.)*

Jag ber därför att få vidbliva mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Den siste talaren anförde som en särdeles stor fördel, att det var militärer av högre grad, som skulle bli bisittare i högsta domstolen, och därigenom, menade han, skulle det bli större vidsynthet, och sakkunskapen sålunda bli bättre representerad. Jag ber att häremot få säga, att om det vore frågan om att tillkalla några yngre militärer, som följde med sin tid, kunde det vara någon idé med denna anordning. Men här blir det nog snarare frågan om äldre än om yngre, och som vi veta, ha ju dessa äldre mindre vidsynthet, vilket är mänskligt och följderna av en helt naturlig utveckling. Just det förhållandet, att det är fråga om gamla militärer, som skulle på detta sätt insättas som bisittare, gör denna anordning ännu mer överflödig än om det vore frågan om yngre.

Herr Edén: Jag har ej deltagit i utskottets behandling av denna fråga, men om jag hade varit i utskottet närvarande, skulle jag givetvis hava deltagit i utskottets beslut. Det förefaller mig vara alldeles klart, att om man, som herr Lindhagen, ställer sig på den ståndpunkten att man över huvud taget vill lägga krigslagsstiftningen under civil domstol, är det ju endast en konsekvens att även i högsta instans låta detta fullföljas och sålunda taga bort de militära bisittarna ur högsta domstolen. När åter, som riksdagens båda kamrar gjort genom hittills fattade beslut, man ansett, att krigslagsstiftningen i lägre instanser behöver medverkan av militära sakkunniga, synes det mig vara ganska klart, att det också behövs en sådan i högsta instans.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen till en början propositioner beträffande det i punkten 1:o) innefattade författningsförslaget, nämligen dels på bifall till utskottets i avseende härå gjorda hemställan, dels ock på avslag å utskottets hemställan i denna del; och blev utskottets i ämnet gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen beträffande det av herrar Waldén m. fl. reservationsvis framlagda författningsförslaget propositioner först på bifall till det yrkande, som ifråga om berörda förslag framställts av reservanterna, samt vidare på avslag å samma yrkande; och fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

Ang. ändrad
lydelse av §
20 regerings-
formen.
(Forts.)

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom de av kammaren nu fattade besluten.

§ 4.

Herr *Eriksson* i Grängesberg avlämnade en av honom och herr *Ingvarson* undertecknad motion, nr 272, om bestridande i vissa fall genom statsmedel av kostnaden för resa, som till krigstjänstgöring inkallad värnpliktig måste företaga för deltagande i förestående allmänna val till riksdagens andra kammare.

§ 5.

Vidare föredrogos Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner:

nr 275, med förslag till ändrad lydelse av 9 och 24 §§ i det av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget till förordning om värnsskatt; och

nr 276, angående lån till statens livsmedelskommissions förfo- gande;

och beslöt kammaren att hänvisa den förra propositionen till särskilda utskottet nr 1 och den senare till statsutskottet.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen nämligen:

från statsutskottet:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till vissa byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals, Haga och Drottningholms slott;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse å statens järnvägar av viss del av det för fjärde arméfördelningen avsedda övningsfältet vid Järva m. m.;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av fonden för att underlätta åstadkommande av bibanor inom vissa delar av riket;

nr 198, i anledning av väckta motioner om ökning av allmänna järnvägslånefonden;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.;

nr 200, i anledning av väckta motioner om dyrtidstillägg och

tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvodesförhöjning för stationsskrivaren vid statens järnvägar Hjalmar Samuel Holm; och

nr 202, i anledning av väckt motion om utredning angående avlöningsförhållandena i vissa fall vid extra befattningshavares vid telegrafverket befordran till ordinarie tjänst vid verket;

från bevillningsutskottet:

nr 211, i anledning av väckt motion om ändring i 12 § 1 mom. tredje stycket i gällande bevillningsförordning;

nr 212, i anledning av väckt motion om ändring av rubriken nr 555 i tulltaxan;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående en deklaration med Frankrike rörande upphävandet av den svenska konsularjurisdiktionen i franska intresseområdet av Marocko;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av mom. 1, 3 och 4 i § 13 av gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fogande av ett nytt moment till § 13 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 4 i förordningen om provianteringsfrilager den 15 november 1912;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst och till förordning om ändrad lydelse av 50 § i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; och

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 4 u) i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor; samt

från riksdagens kansli:

nr 207, angående åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn;

nr 209, angående anordnande av arbete i det fria för tvångsarbetsfångar och straffångar; och

nr 210, angående semester åt arbetare och med dem likställda personer med stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 30, i anledning av väckt motion om höjning av riksdagsmännens arvoden;

nr 31, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 72 regeringsformen; och

nr 33, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i visst avseende av gällande bestämmelser om rösträtt å kyrkostämman;

statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av arbetskrafterna hos socialstyrelsen; och

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat anslag för befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket;

bevillningsutskottets betänkande, nr 32, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillfälligt förbud i viss omfattning mot tillverkning av rusdrycker;

bankoutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstnehavares rätt till pension;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 137, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ändrade villkor för upplåtelse av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nodligaste länen m. m.; och

memorial, nr 138, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upprättande av en växtförädlingsanstalt i Norrland;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av från första kammaren ankommet protokollsutdrag med delgivning av sistnämnda kammares beslut i väckt fråga rörande viss förändring i förordningen angående befälet å svenska handelsfartyg m. m. den 29 mars 1912; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående behovet och omfattningen av den påbjudna mobiliseringen utav landstormen m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Beckman</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 27 aug.,
» <i>Rune</i>	» 10 » » » 27 »
» <i>Schotte</i>	» den 29 ang.,
» <i>Röing</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 28 aug.,
» <i>Borg</i>	» 13 » » » 27 »
» <i>Leander</i>	» 7 » » » 1 sept.,
» <i>Olofsson i Åvik</i>	» 3 » » » 27 aug.,
» <i>Larsson i Dala</i>	» 3 » » » 27 »
» <i>Ifvarsson</i>	» 2 » » » 28 »
» <i>Holmström</i>	» 6 » » » 27 »
» <i>Hamilton</i>	» den 29 aug.,
» <i>Molin i Södertelje</i>	» » 29 »
» <i>Persson i Malmö</i>	» 3 dagar fr. o. m. den 27 aug.,
» <i>Hallendorff</i>	» den 29 aug.,
» <i>Olsson i Berg</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 28 aug.,
» <i>Johansson i Mellbyn</i>	» 2 » » » 28 »
» <i>Tysk</i>	» 3 » » » 27 »
» <i>Persson i Västervik</i>	» 3 » » » 27 »
» <i>Jönsson i Boa</i>	» 2 » » » 28 »
» <i>Nilsson i Tånga</i>	» 6 » » » 27 »
» <i>Indebetou</i>	» 2 » » » 27 »
» <i>Engström</i>	» 11 » » » 28 »
» <i>Nordström</i>	» 3 » » » 27 »
» <i>Hansson</i>	» 11 » » » 28 »
» <i>Andersson i Skivarp</i>	» 8 » » » 31 »
» <i>Erlansson</i>	» 2 » » » 28 »
» <i>Borggren</i>	» 3 » » » 27 »
» <i>Magnusson i Kalmar</i>	» 3 » » » 27 »
» <i>Stenudd</i>	» 9 » » » 30 »
» <i>Juhlin</i>	» 9 » » » 28 »
» <i>Nilsson i Kristianstad</i>	» 3 » » » 28 »
» <i>Lindmark</i>	» den 29 aug. och
» <i>Sävström</i>	» 9 dagar fr. o. m. den 30 aug.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,8 på natten.

In fidem
Per Cronvall.